

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Geografie

Studijní program: 2. stupeň

**Studijní obor
(kombinace)** zeměpis – anglický jazyk

**PRACOVNÍ MIGRACE ČECHŮ DO VELKÉ BRITÁNIE
THE LABOUR MIGRATION OF CZECH-BORN PEOPLE TO
BRITISH ISLES**

Diplomová práce: 09–FP–KGE–01

Autor:

Jana HRDÁ

Podpis:

Adresa:

Bílá Třemešná 351

544 72

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
77	16 209	26	8	35	3

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Studentská 2

Tel.: 48535 2515

Fax: 48535 2332

Katedra: Geografie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant)

Jana HRDÁ

adresa:

544 72 Bílá Třemešná 351

studijní obor (kombinace): zeměpis – anglický jazyk

Název DP:

Pracovní migrace Čechů do Velké Británie

Název DP v angličtině:

The Labour Migration of Czech-born People to British Isles

Vedoucí práce:

Mgr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Konzultant:

Termín odevzdání:

květen 2009

Pozn: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne

.....

děkan

.....

vedoucí katedry

Převzal (diplomant):

Datum:

Podpis:

Název DP: Pracovní migrace Čechů do Velké Británie

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Cíl:

1. Charakterizovat současné vzorce pracovní migrace Čechů do Velké Británie.
2. Porovnat situaci občanů České republiky před a po vstupu do Evropské unie.
3. Lokalizovat nejčastější cílové destinace migrantů.
4. Zaměřit se na sociální aspekt migrace.
5. Porovnat migraci českých občanů s migrací z ostatních zemí střední a východní Evropy.

Požadavky:

1. Prostudovat uvedenou literaturu.
2. Popsat současné vzorce a procesy.
3. Zaznamenat a vyhodnotit dostupné statistické údaje.
4. Vyvozené závěry ověřit empirickým šetřením na území Londýna.
5. Budoucí tendence v migraci českých občanů do Velké Británie (případně Londýna).

Metody:

1. Využití internetových zdrojů pro získání podkladových dat.
2. Využití počítačových softwarů pro zpracování dat.
3. Metodou dotazníku ověřit stanovené hypotézy.

Literatura:

1. Valentine, G.: Social Geographies – Space and Society, 2001, Pearson Education, England, first edition, ISBN 0582-35777-2
2. Knox, P.L. and others: Human Geography – Places and Regions in Global Context, Canadian Edition, 2004, Pearson Education, Canada, ISBN 0-13-096886-2
3. Waugh, D.: Geography – An Integrated Approach, 2002, Nelson Thornes, United Kingdom, ISBN 0-17-444706-X
4. Clifford, N. and Valentine, G: Key Methods in Geography, 2003, Sage Publications, Great Britain, ISBN 0-76189-7492-X

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum:

Podpis:

Declaration

I was notified that Copyright Act No.121/2000 Coll. can be fully applied to my thesis, in particular Section 60, School Work.

I am aware of the fact that Technical University of Liberec will not interfere in my copyright using my thesis for internal purposes of TUL.

If I use my thesis or grant a licence for its use, I will inform TUL about it; in this case TUL has the right to demand refund of all costs needed for the creation of the thesis from me.

I elaborated this thesis on my own using acknowledged sources and on the basis of tuition with the head of the thesis and consultant.

Date:

Signature:

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří přispěli k vypracování mé diplomové práce, a to především vedoucímu mé DP Mgr. Jaroslavu Vávrovi, Ph.D. za jeho neocenitelné rady a podnětné nápady, dále Kateřině Trojanové z liberecké pobočky organizace British Council, která mi také věnovala spoustu svého času a pomohla mi uspořádat setkání lidí s pracovními zkušenostmi z Velké Británie. Nicola Karásková se mnou konzultovala politiku multikulturalismu a její dopady na britskou společnost. Její postřehy byly pro mou práci velmi hodnotné. Také chci poděkovat svým přátelům v Londýně, kteří mi pomohli s distribucí dotazníku během empirického šetření.

V neposlední řadě mé poděkování patří mým rodičům a mému příteli za to, že mě po celou dobu mého studia podporovali.

PRACOVNÍ MIGRACE ČECHŮ DO VELKÉ BRITÁNIE

Resumé

Práce se zabývá současnými vzorci pracovní migrace Čechů do Velké Británie. Obecně charakterizuje problematiku pracovní migrace, včetně globálních migračních proudů, zákonů a modelů. Dále definuje nejčastější přístupy v imigrační politice. Analýzou dostupných dat popisuje a vysvětluje specifika pracovní migrace nejen Čechů ale i obyvatel dalších zemí střední a východní Evropy do Velké Británie. Porovnává situaci před a po vstupu do Evropské unie, lokalizuje nejčastější cílové destinace migrantů a uvádí prognózy budoucích migračních proudů. Závěrečné informace o sociálním aspektu pracovní migrace byly získány metodou dotazníku distribuovaném na území Londýna.

Klíčová slova: pracovní migrace, migrační proudy, migrační zákony, push a pull faktory, imigrační politika, multikulturalismus

THE LABOUR MIGRATION OF CZECH-BORN PEOPLE TO BRITISH ISLES

Summary

The work deals with contemporary patterns of labour migration of Czech-born people to British Isles. Generally, it characterizes the issue of labour migration including global migration flows, laws and models. Further, it defines the most common types of immigration policy. Analyzing available data, it describes and explains the labour-migration specifics of not only Czech-born people but also citizens of other Central and East European countries to British Isles. It compares the situation before and after the accession to European Union, localizes the most common migrant destinations and presents future migration flows. The concluding information about the social aspect of labour migration was gained by means of a questionnaire distributed in the area of London.

Key words: labour migration, migration flows, migration laws, push and pull factors, immigration policy, multiculturalism

DIE ARBEITSMIGRATION DER TSCHECHEN NACH GROßBRITANNIEN

Zusammenfassung

Diese Arbeit beschäftigt sich mit den gegenwärtigen Formeln der Arbeitsmigration der Tschechen nach Großbritannien. Allgemein charakterisiert die Problematik der Arbeitsmigration, einschließlich der globalen Migrationsrichtungen, Gesetze und Modelle. Weiter definiert die häufigsten Einstellungen in der Immigrationspolitik. Durch die Analyse der verfügbaren Daten beschreibt und erklärt das Spezifikum der Arbeitsmigration nach Großbritannien nicht nur für die Tschechen, sondern auch für die Einwohner der anderen Ländern der Mittel- und Osteurope. Sie vergleicht die Situation vor und nach der EU-Beitritt, lokalisiert die meisten Zieldestination der Migranten und erwähnt Prognosen der zukünftigen Migrationsrichtungen. Die Abschlussinformation über den Sozialenaspekt der Arbeitsmigration wurde durch die Fragebogen-Methode erworben, deren Fragebogen innerhalb London verbreitet wurden.

Schlüsselwörter: Arbeitsmigration, Migrationsrichtung, Migrationsgesetz, Push und Pull Faktoren, Immigrationspolitik, Multikulturalismus

Seznam použitých zkratek

A2	Accession 2 – státy, které vstoupily do EU v roce 2007 (Bulharsko, Rumunsko)
A8	Accession 8 – státy, které vstoupily do EU v roce 2004 (Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko)
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
IPPR	Institute for Public Policy Research (Institut pro výzkum veřejné politiky)
ONS	Office for National Statistics (Britský statistický úřad)
VB	Velká Británie
WRS	Worker Registration Scheme (Program registrace pracovníků)

Obsah

Úvod	12
1. Terminologie.....	13
1.1 Definice migrace.....	13
1.2 Globální migrační proudy.....	15
1.3 Migrační zákony	16
1.4 Push-pull migrační model.....	17
1.4.1 Typy push a pull faktorů	17
1.5 Jiné migrační modely.....	19
1.5.1 Model centra a periferie	20
1.5.2 Víceúrovňový migrační model.....	20
1.5.3 Významné mezinárodní migrační modely	22
2. Pracovní migrace	23
2.1 Guest Workers	24
2.2 Transnacionalismus	25
2.3 Důsledky pracovní migrace	25
2.3.1 Výhody.....	25
2.3.2 Nevýhody	26
2.4 Charakteristiky imigrantů	26
2.4.1 Komunita.....	26
2.4.2 Identita	27
2.4.3 Etnicita, rasa a národnost	28
2.4.4 Gender.....	29
2.4.5 Věk.....	29
2.4.6 Sociální třída	30
2.4.7 Jazyk.....	30
3. Migrační politika.....	31
3.1 Asimilační model.....	31
3.2 Multikulturální model	31
3.3 Diskriminační model.....	31
3.4 Názory odporující multikulturalismu.....	31
3.4.1 Hard Multiculturalism.....	32
3.4.2 Pluralismus.....	32
3.4.3 Národní stát.....	33

4. Migrační politika Velké Británie.....	35
4.1 Multikulturalismus ve Velké Británii	35
4.2 Vstup České republiky do EU	36
4.3 Volný pohyb obyvatel EU	36
4.4 Restrikce proti pracovním migrantům A8	37
4.5 Registrace pracovních migrantů A8	38
5. Pracovní migrace Čechů do Velké Británie.....	39
5.1 Analýza dat	39
5.2 Pull faktor migrantů A8	40
5.3 Počet pracovních migrantů A8	41
5.4 Charakteristiky pracovních migrantů A8.....	43
5.4.1 Národnost.....	43
5.4.2 Gender a věk	45
5.4.3 Dosažené vzdělání a kvalifikace	46
5.4.4 Integrace a adaptace trhu práce	47
5.4.5 Zaměstnání	47
5.5 Distribuce pracovních migrantů A8.....	51
5.6 Současná situace	54
5.7 Prognózy vývoje pracovní migrace ze zemí A8	55
6. Sociální aspekt migrace	56
6.1 Volný čas	56
6.2 Sociální vztahy.....	56
6.3 Předsudky a diskriminace	56
6.4 Empirické šetření	57
6.4.1 Metody průzkumu	57
6.4.2 Konstrukce dotazníku	57
6.4.3 Pilotní testování.....	58
6.4.4 Strategie vedení průzkumu.....	58
6.4.5 Výsledky empirického šetření.....	59
Závěr	71
Použité zdroje	72
Seznam příloh.....	77

Úvod

Pracovní migrace do Velké Británie ze zemí střední a východní Evropy, které vstoupily do Evropské unie roku 2004, patří mezi významné ekonomické a sociální faktory formující dnešní Velkou Británii. Tento pohyb výrazně změnil složení a charakteristiky britské imigrační populace. Stejně velké dopady však můžeme pozorovat i v domovských zemích imigrantů. Proto v poslední době vzrostl o tuto problematiku zájem nejen politiků ale i veřejnosti a médií.

Tato práce se zabývá pracovní migrací Čechů do Velké Británie v porovnání s migrací obyvatel dalších zemí střední a východní Evropy. Využívá faktu, že přestože se jedná o střípky, objevuje se v současné době stále více publikací na toto téma. Cílem bylo uvést obecné zákonitosti jako jsou globální migrační proudy, zákony a modely (1. a 2. kapitola) a různé typy imigrační politiky (3. kapitola), a ty aplikovat na tuto problematiku (4. a 5. kapitola). Dále je popsán sociální aspekt pracovní migrace (6. kapitola).

V práci bylo použito mnoho rozmanitých zdrojů od knižních publikací v českém a anglickém jazyce, přes nejnovější statistické údaje, aktuální články a informace z provedeného empirického šetření.

1. Terminologie

Tato kapitola definuje základní pojmy, uvádí různé koncepce problematiky migrace obyvatelstva a popisuje hlavní globální migrační proudy. Podkapitola Migrační zákony se vrací k počátkům studia migrace. Dále jsou uvedeny faktory, které ovlivňují rozhodnutí jednotlivce migrovat, a různé migrační modely.

1.1 Definice migrace

Obecně lze migraci definovat jako prostorové přemístění osoby nebo skupiny osob mezi dvěma územními jednotkami. Pojetí české statistiky je na rozdíl od některých zahraničních poměrně úzké, rozhodující je překročení administrativní hranice a přihlášení se k pobytu na příslušném úřadě. Dušan Drbohlav (1999, s.75) říká: „Migrace je pouze jednou z forem prostorové mobility obyvatelstva. Tou rozumíme pohyb obyvatelstva v geografickém prostoru z důvodů uspokojování potřeb v nejširším významu tohoto pojmu. Prostorová mobilita není pouhým fyzickým přemístěním, ale je to též proces výběru místa, spojený s emocionální vazbou k objektům či prostorovým celkům.“ V rámci mobility potom rozlišuje podle návratnosti a pravidelnosti pohybů jednotlivé typy: migrace (jednorázová, relativně trvalá), pravidelné pohyby (periodické, kyvadlové) a nepravidelné pohyby (návratové).

Paul Knox (2007) je zastáncem podobné koncepce. První způsob, kterým popisuje schopnost lidí pohybovat se z místa na místo, je také mobilita. Jedná se o pohyb, který může být trvalý nebo dočasný. Rozsah tohoto termínu sahá od každodenní cesty do práce z předměstí do centra města po trvalý přesun za oceán. V rámci mobility potom vymezuje užší termín migrace jako pohyb na velkou vzdálenost trvale nebo dočasně do nového místa bydliště.

Podle směru migrace rozděluje migraci na imigraci a emigraci. Člověk opouštějící svoji domovskou zemi se stává emigrantem a člověk hledající své uplatnění na území hostitelského státu je označován jako imigrant. Každý migrant je zároveň emigrantem i imigrantem.

Tyto koncepty jsou sice podobné většině dalším, avšak nalezneme i autory, kteří přijali volnější definici migrace. Ta v sobě často zahrnuje i další formy prostorové mobility jako je např. pohyb studentů mezi školou a místem bydliště nebo klasickou dojížděku do zaměstnání a na nákupy.

David Waugh se ve své knize *Geography: An Integrated Approach* (2002) věnuje mnoha tématům fyzické a humánní geografie. Pravděpodobně z důvodu velkého objemu informací v této publikaci a jejímu určení především pro střední školy nerozlišuje migraci od mobility, ale pod pojem migrace řadí velké množství různorodých pohybů. Vidí ji nejen jako trvalou změnu domova, ale i jako pohyb sezónní či dokonce každodenní. Jeho typologie migrace (Tab. 1.1) ji však přehledně klasifikuje dle různých kritérií.

Tab. 1.1: Typy migrace

Stálá	Vnější (mezinárodní)	Příklady
	1. dobrovolná 2. vynucená	z bývalých kolonií v Karibiku do UK afričtí otroci do USA
	Vnitřní	
	1. depopulace venkova 2. depopulace města 3. regionální	většina rozvojových zemí britské konurbace ze SZ na JV Británie
Polostálá	na několik let	zahraniční pracovníci ve Francii nebo Německu
Sezónní	na několik měsíců a týdnů	mexičtí zemědělní dělníci v Kalifornii, lidé na dovolené, studenti univerzit
Denní	dojíždějící	JV Británie

Zdroj: Waugh, D. (2002)

Vnitřní migrací označuje pohyb jednotlivce či skupiny uvnitř územního celku vymezeného státní hranicí, naproti tomu vnější (mezinárodní) migrace představuje pohyb osob přes státní hranice spojený s dlouho- či krátkodobým pobytem na území jiného státu. Mezinárodní migrace tak na rozdíl od vnitřní způsobuje změnu počtu obyvatel státu. Migrační saldo je potom rozdíl mezi počtem přistěhovalých osob (imigrantů) a počtem vystěhovalých osob (emigrantů). Je-li počet přistěhovalých vyšší než počet vystěhovalých, jedná se o přírůstek, saldo nabývá kladných hodnot. Je-li počet vystěhovalých vyšší než počet přistěhovalých, jedná se o úbytek, saldo nabývá záporných hodnot.

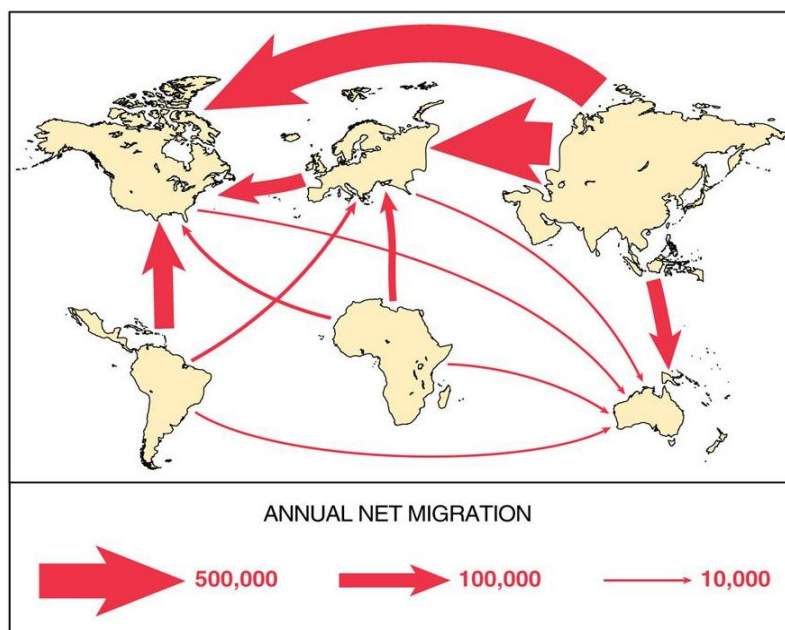
Podle délky pobytu a opakovatelnosti rozděluje migranty na osoby, které se stěhují jednou za život, každoročně nebo dojíždí denně do práce nebo do školy. S ohledem na vzdálenost je dále dělí na ty, kteří se pohybují v rámci velkého města nebo státu nebo mezi státy a kontinenty. Migrace se tak odehrává v různých měřítcích.

V rámci mezinárodní migrace rozlišuje také migraci dobrovolnou a vynucenou. Dobrovolná migrace vychází z iniciativy jedince, je způsobena svobodným rozhodnutím jednotlivce či skupiny opustit svou mateřskou zemi. Naproti tomu lidé násilně nuceni opustit své domovské prostředí se účastní tzv. vynucené (nedobrovolné) migrace (např. vyhoštění, etnická nebo náboženská nesnášenlivost, diktátorské režimy, přírodní katastrofy atd.).

1.2 Globální migrační proudy

Migrační proudy mohou být studovány na několika úrovních: mezikontinentální, kontinentální a regionální. Na každé z těchto úrovní dochází k prostorovému chování, které má vliv na počet a strukturu obyvatelstva a kulturní krajinu (Fellman, 2007). Globální migrační proudy ukazují, že v současnosti převažuje pohyb z méně rozvinutých zemí do vyspělých. Migranti ze zemí s relativně nízkými příjmy a vysokým přirozeným přírůstkem směřují do zemí, kde jsou pracovní vyhlídky nadějnější (Mapa 1.2). Asie, Latinská Amerika a Afrika mají záporné migrační saldo. Severní Amerika, Evropa a Oceánie mají kladné saldo. Tři největší mezikontinentální migrační proudy vedou z Asie do Evropy a z Asie a Latinské Ameriky do Severní Ameriky. Významný proud se také objevuje ve směru z Evropy do Severní Ameriky a z Asie do Oceánie. V menším měřítku potom můžeme sledovat pohyb z Latinské Ameriky do Oceánie a z Afriky do Evropy, Severní Ameriky a Oceánie.

Mapa 1.2: Globální migrační proudy

Zdroj: Rubenstein, J.M. (2005)

1.3 Migrační zákony

S počátkem průmyslové revoluce vzrůstal zájem akademiků o bližší studium migrace. Mezníkem se stala práce bývalého kartografa německého původu pracujícího pro britskou vládu, E. G. Ravensteina. Ravenstein analyzoval statistická data získaná ve Velké Británii v 19. století a stanovil hypotézy, které se staly základem budoucího výzkumu migrace. Ve své práci, kterou publikoval v roce 1885, stanovil 7 zákonů migrace. Tyto zákony jsou následující (Waugh, 2002, s.361):

1. Většina migrantů cestuje na krátkou vzdálenost a jejich počet klesá s rostoucí vzdáleností.
2. Migrace se objevuje ve vlnách a oblast prázdná po vystěhovalých je zaplněna nově příchozími.
3. Proces rozptýlení (emigrace) je obrácený k procesu absorce (imigraci).
4. Většina migrací je dvoucestný pohyb; pohyb do a pohyb ven: saldo je rozdíl mezi těmito dvěma pohyby.
5. Čím je vzdálenost větší, tím je větší pravděpodobnost, že migranti skončí ve velkém centru průmyslu či služeb.
6. Pravděpodobnost migrace obyvatel měst je menší než u obyvatel venkova.
7. Ženy migrují více uvnitř státu, kde se narodily, muži migrují více do ciziny.

Ravenstein zůstává jedním z předních geografů 19. století. V 60. letech 20. století byly jeho zákony rozvinuty do série hypotéz týkajících se objemu migrace, rozvoje migračních proudů a protiproudů a charakteristik migrantů (Boyle, 1998). Dnes již víme, že jedinými měřítky nemůže být pouze vzdálenost a počet migrantů. Současné studie globální migrace proto doplňují Ravensteinovy zákony o další závěry (Waugh, 2002):

8. Většina migrantů postupně směřuje z venkova do velkých měst; není to dramatický skok.
9. Lidé opouštějí venkov ve stále rostoucím počtu.
10. Lidé se stěhují hlavně z ekonomických důvodů (zaměstnání, příležitost si vydělat víc peněz).
11. Většina migrantů je ve věku 20 - 34 let.

12. Ve vyspělých zemích muži vyjíždějí za prací na krátkou vzdálenost (u žen se předpokládá, že pracují v místě bydliště).
13. Je stále více migrantů, kteří v cílovém místě neseženou ubytování. To je nutí přebývat na ulicích či ve slumech.

1.4 Push-pull migrační model

Migranti se všeobecně rozhodují na základě *push* a *pull* faktorů. Rozhodnutí jednotlivce migrovat může být jednotlivými faktory buď oslabeno nebo naopak podporováno.

Push faktory

Push faktory jsou negativní domácí podmínky, vytlačující faktory, které pobízejí k rozhodnutí stěhovat se. Zahrnují ztrátu práce, nedostatek profesionálních příležitostí, přelidňenost, rasovou diskriminaci nebo různorodost dalších vlivů včetně chudoby, války a hladomoru.

Pull faktory

Pull faktory jsou pozitivní přitažlivé cíle stěhování, přitahující faktory, které vedou migranty ke snaze dostat se do určitých cílových lokalit. Zahrnují všechny atraktivní atributy, vnímané jako existenci v novém místě – pracovní příležitosti, svobodu, bezpečí, jídlo, lepší klima, snížení daní, větší obytnou místnost, demokratický politický režim a další. (Knox, 2007, Waugh, 2002)

Jerome D. Fellman (2007) rozšiřuje push-pull koncept o některé další termíny, které vysvětlují proces rozhodování, kterým migranti prochází. ***Place utility*** (užitek z místa) je měřítkem, kterým každý migrant hodnotí spokojenost s místem bydliště. Rozhodnutí migrovat se potom odráží od vnímání aktuálního domova a spokojenosti s ním. V hodnocení je však také zvažován očekávaný užitek z nové potenciální destinace. ***Aspiration level*** (úroveň aspirace) je individuální ambice nebo naděje na úspěch, která je přizpůsobována podle možnosti jejího dosažení. Pokud člověk shledává své současné podmínky za uspokojivé, ***spatial search*** (hledání nového místa) nemusí být iniciován.

1.4.1 Typy push a pull faktorů

James M. Rubenstein (2005) blíže specifikuje jednotlivé typy faktorů a uvádí jejich příklady:

Ekonomické push a pull faktory

Jak již bylo uvedeno, lidé často migrují z míst s menšími pracovními příležitostmi do míst s lepším pracovním uplatněním. Důvodem je rozdílné zázemí a ekonomické struktury zemí nebo regionů jedné země, které nabízejí různé pracovní vyhlídky. Například oblast s bohatými přírodními zdroji jako je ropa nebo uran může přilákat více horníků nebo inženýrů. Dělníci, technici a vědci se často stěhují do míst, v kterých byla otevřena nová továrna. Rychle-rostoucí populace v těchto místech potom stimuluje příchod stavebníků, zaměstnanců restaurací nebo veřejných služeb.

Mezi přední destinace ekonomických migrantů již po dlouhou dobu patří Spojené státy americké a Kanada. V 19.století si sem mnoho ekonomických imigrantů přišlo splnit svůj sen o vyšších příjmech, a velká část z nich opravdu ekonomicky povýšila. V současné době podobně vnímají ekonomické blaho těchto oblastí obyvatelé Latinské Ameriky a Asie.

Relativní atraktivita regionu se však může s ekonomickou změnou také proměnit. Například Skotsko a Irsko byly po dlouhou dobu země emigrace, avšak po objevení ropy a zemního plynu v Severním moři zde tisíce lidí našly práci v těžbě a rafinaci ropy nebo v doprovodném obchodu.

Kulturní push a pull faktory

Rubenstein uvádí dva důležité kulturní faktory typické především pro nucenou migraci – otroctví a politická nestabilita. Během 18. a 19.století byly milióny lidí přepraveny do cizích zemí jako otroci nebo vězni a to především z Afriky. Později ve 20.století velké skupiny lidí už sice nebyly nuceny migrovat z důvodu otroctví ale politické nestability v jednotlivých zemích. Tito lidé jsou nazýváni uprchlíky. Ženevská konvence z roku 1951 definuje za uprchlíka člověka, „který se nachází mimo svoji vlast a má oprávněný strach z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo pro své politické názory a z tohoto důvodu také nemůže nebo odmítá přijmout ochranu své vlasti.“ (Drbohlav, 1999, s.78) Tato definice však byla v minulosti chybně interpretována a nerespektovala např. ekonomicky podmíněné pohyby nebo hromadné útoky obyvatelstva vzniklé důsledkem občanských válek (např. konflikt v bývalé Jugoslávii). Tímto v roce 1991 v západní Evropě spadalo pod tuto konvenci pouhých 6% utečenců. (Drbohlav, 1999)

Politické podmínky mohou fungovat také jako pull faktor, a to často při hledání svobody. Demokratické země, které podporují individuální volbu vzdělání, zaměstnání, místa bydliště a dalších, lákají mnoho migrantů. Je však složité oddělit tento pull faktor od push faktoru, neboť pull faktor demokracie je často doplněn o opačný push faktor totalitního režimu. Po získání kontroly nad střední a východní Evropou v 40. letech 20. století komunisté donutili mnoho lidí vystěhovat se do demokratických států západní Evropy a Severní Ameriky. Z počátku sice povolovali emigraci, poté ale ze strachu z velkého odlivu kvalifikovaných pracovníků vytvořili neproniknutelnou Železnou oponu. Známým dramatickým symbolem omezené emigrace je Berlínská zeď. S demokratickými vládami v 90. letech však tento politický pull faktor zanikl. Na významu ale získaly ekonomické důvody.

Enviromentální push a pull faktory

Lidé se také stěhují z přírodně-nebezpečných a neatraktivních regionů do bezpečných a atraktivních. Díky dokonalejší dopravní infrastruktuře tak mohou žít v oblastech plných přírodních krás, a přitom se necítit izolovaně od center s pracovními, nakupovacími a zábavními možnostmi. Třetina lidí v důchodovém věku v USA, kteří mění své bydliště, se stěhují na Floridu z důvodu vhodnějších klimatických podmínek. Smutnější jsou ale ty enviromentální push faktory, které bezpodmínečně nutí obyvatele opustit své domovy a hledat život jinde. Často se jedná o oblasti postižené suchem, které výrazně limituje možnosti přežití.

1.5 Jiné migrační modely

David Block se ve své knize *Multilingual Identities in a Global City: London Stories* (2008) zaměřuje na několik životních příběhů imigrantů v Londýně na počátku 21. století. Před podrobnou analýzou jejich specifik však ještě prezentuje zajímavé teorie o globalizaci a migraci, a mimo jiné také podrobně nahlíží na push-pull migrační model.

Block vidí tento model jako velmi povrchní a uvádí jména a práce dalších autorů stejného názoru. Na příkladu severokorejských emigrantů ukazuje neúplnost této teorie. V KLDK existuje mnoho potenciálních emigrantů, kteří mají opodstatnitelné ekonomické důvody pro odchod ze země, avšak nemají legální právo a vhodnou dopravu. Dostatek peněz a schopností také významně podmiňoval emigraci přes oceán do USA v 19. a 20. století. Šanci splnit si svůj americký sen většinou dostali jen ti, kteří

měli finanční prostředky pro nákladnou cestu, a ti, jejichž schopnosti jim umožnili cestu zorganizovat. Nejchudší z chudých byli většinou ponecháni svému osudu v domovině, přestože měli stejnou touhu po ekonomickém blahobytu. Tyto dva příklady tedy ukazují, že vedle ekonomického pull faktoru existuje ještě několik dalších nezanedbatelných faktorů jako politické právo migrovat, dostatek peněz, doprava a vhodné schopnosti a intelekt k zorganizování cesty. Protože push-pull model nemůže plně vysvětlit všechny tyto příčiny, uvádí Block alternativy tohoto modelu.

1.5.1 Model centra a periferie

Strukturalistický model centra a periferie je často nazýván marxistickým modelem, protože vidí jako hnací sílu migrace světový kapitalismus. Migrace slouží jako nekonečná dodávka levné pracovní síly do vyspělých zemí a pomáhá jim ekonomicky expandovat. Migrační proud zaměstnanců z chudších do vyspělých zemí však posiluje světovou nerovnováhu a dělá bohaté bohatšími a chudé chudšími, protože s odchodem schopných domovské země výrazně ztrácí. Přestože Block zmiňuje tuto teorii, není k ní o nic méně kritický než k push-pull modelu.

1.5.2 Víceúrovňový migrační model

Jako nejvhodnější alternativní migrační teorii uvádí Block víceúrovňový migrační model, který je koncipován jako několik interaktivních systémů, které se překrývají a vzájemně ovlivňují. Tyto systémy zahrnují velké množství faktorů rozdělených podle širší kontextu do tří úrovní: mikro, mezo a makro (Tab. 1.3).

Makro-úroveň bere v úvahu globální síly jako globální politiku, trh, ideologie, média a další. Všechny tyto faktory mají dopad na migrační proudy jednotlivých individualit. Mikro-úroveň potom představuje individuální hodnoty a očekávání jako je touha zlepšit si svou životní úroveň nebo získat politickou nezávislost. Mezo-úroveň reprezentuje různá spojení mezi makro- a mikro-úrovní jako jsou sociální pouta (rodina, zaměstnání), symbolická pouta (etnická, národní, politická a náboženská) a transakční pouta (pospolitost a solidarita). Tato spojení se vztahují ke kulturnímu kapitálu (vzdělání a know-how, které si s sebou migranti nesou) a sociálnímu kapitálu (vztahy s předchozími migranti, rodinou a organizovaná podpora).

Jako ilustrační příklad může sloužit migrace Italů do USA v 19. a na počátku 20.století. Důvodem této migrace byly takové makro-důvody jako přelidnění a nedostatek pracovních příležitostí v jižní Itálii v kombinaci s potřebou manuální

pracovní síly v USA a větší dostupnost mezinárodní dopravy. Na mikro-úrovni si mnoho jihoitalů přálo zlepšit svou ekonomickou situaci, získat bohatství, status a jistotu. Migrace do USA se zdála být jediným způsobem k dosažení této aspirace (viz. aspiration level). Na mezo-úrovni našli zaměstnání mezi Itáli, kteří již ve Státech žili. Tuto situaci, kdy skupina migrantů, která se již usadila v novém domově, podporuje příchod nových z původního místa bydliště nazývá Fellman (2007) *chain migration* (opakovaná migrace). Jedná se tak o migrační proud, který je založen na rodinných nebo přátelských poutech.

Tab. 1.3: Víceúrovňový migrační model

Mikro-úroveň	Mezo-úroveň	Makro-úroveň
<i>Individuální hodnoty a očekávání</i>	<i>Sociální pouta</i>	<i>Ekonomika</i>
zlepšení a zabezpečení životní úrovně, bohatství, status, komfort, stimulace, nezávislost, moralita	<u>silnější pouta</u> : rodina a domácnost <u>slabší pouta</u> : síť potenciálních migrantů a jednatelů	rozdíly v příjmu a nezaměstnanosti
	<i>Symbolická pouta</i>	<i>Politika</i>
	etnické, národní, politické a náboženské organizace symbolické komunity	omezení prostorové mobility mezi státy a mezinárodními režimy politická represe etnické, náboženské a národní konflikty
	<i>Transakční pouta</i>	<i>Kultura</i>
	závazek, pospolitost, solidarita informace, řízení a přístup ke zdrojům jiných	úroveň a projev
		<i>Demografie a ekologie</i>
		růst počtu obyvatel zdroj orné půdy úroveň technologií

Zdroj: Block, D (2008)

1.5.3 Významné mezinárodní migrační modely

V literatuře se ale setkáme s množstvím dalších migračních modelů. Především mezinárodní migrace se dotýkají následující dva koncepty, které uvádí Drbohlav (1999): *New household economics of migration* říká, že rozhodnutí uskutečnit migraci není individuální záležitostí, ale je často rozhodnutím širšího rodinného kruhu nebo domácnosti. *Dual labour market theory* je postavena na tvrzení, že mezinárodní migrace je podporována neustálou poptávkou po levné pracovní síle ve vyspělých společnostech a ta stojí na polaritě dvou sektorů: primární sektor zaměstnává místní, kteří mají vysoké platy a relativní stabilitu svého zaměstnání, sekundární sektor je typický pro imigranty, má nízké mzdy a nestabilní podmínky.

2. Pracovní migrace

Pro porozumění rozdílu mezi pracovní migrací a jinými typy migrace jsou důležité dva aspekty: prvním je individuální migrant a jeho ekonomická motivace k hledání jistějšího zaměstnání s vyššími příjmy, druhým je pohled na tento druh migrace, který jej vidí v širším ekonomickém kontextu, např. v rozvoji kapitalismu nebo měnící se dělbě práce. Historicky byl pohyb pracovních sil zásadní pro ekonomický růst a kulturní změny.

Současný stav globálních migračních trendů a předpovědi do blízké budoucnosti navrhuji čtyři hlavní trendy (The Dictionary of Human Geography, 2001):

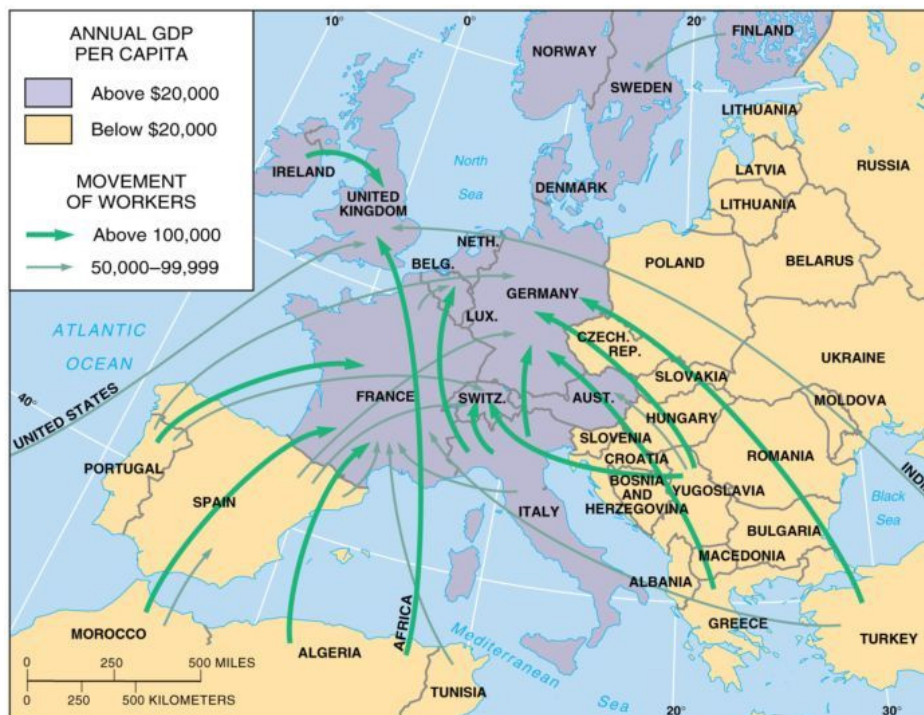
1. **Globalizace migrace** – stále více zemí bude zasaženo migrací.
2. **Akcelerace migrace** – objem pohybu stále narůstá ve všech hlavních migračních regionech světa, což způsobuje problémy pro politiku jednotlivých zemí.
3. **Diferenciace migrace** – ve většině zemí nalezneme široké spektrum migračních pohybů, nejen pracovní.
4. **Feminizace migrace** – upírá pozornost k faktu, že ženy hrají stále větší roli ve všech regionech a typech migrace včetně pracovní, což ukazuje změnu oproti situaci před sto lety, kdy Ravenstein (viz. 1.3 Migrační zákony) konstatoval, že ženy migrují více uvnitř státu, kde se narodily, muži migrují více do ciziny.

V současné ekonomice nalezneme mnoho příkladů, které významně závisí na pracovní migraci. Již v 19. století byla migrace pracovních sil ve Velké Británii důležitým faktorem pro rozvoj industrializace a urbanizace. Podobně tomu bylo také po druhé světové válce. Velká Británie, Francie a Německá spolková republika stále více závisely na pracovní síle z jižní a východní Evropy a zemí třetího světa.

Mapa 2.1 znázorňuje tyto migrační proudy, které směřují do zemí s vyšším HDP. Když Velká Británie udělila nezávislost svým koloniím, mohli si jejich občané vybrat mezi britským občanstvím a občanstvím nového státu. Miliony obyvatel z Indie, Irska, Pákistánu a Karibiku si tak ponechaly své britské občanství a přestěhovaly se do Velké Británie. Pokud však členové jejich rodin přijali občanství nové, toto právo ztratili. Francie se podobně stala závislá na migrantech z Itálie, Španělska, Portugalska a severní Afriky, především z Maroka a Alžírsko, Západní Německo (později i celá

Spolková republika Německo) potom na migrantech z Řecka a Turecka. Podobné migrační proudy nalezneme také ve Spojených státech z Mexika nebo Karibiku.

Mapa 2.1: Pracovní migrace do zemí západní Evropy v roce 2004

Zdroj: Rubenstein, J.M. (2005)

2.1 Guest Workers

Obyvatelé chudších zemí, kteří získávají práci v západní Evropě, jsou nazýváni *guest workers*, v Německu *Gastarbeiter* (zahraniční dělníci). Zahraniční dělníci tvoří v Lucembursku polovinu pracovní síly, šestinu ve Švýcarsku, desetinu v Rakousku, Belgii a Německu (Rubenstein, 2005). Fellman (2007) uvádí pro tyto země stejné hodnoty, jinou však pro Švýcarsko – pětinu. Každý rok vstupuje legálně na území Evropy 700 000 imigrantů, nelegálně to je přibližně o 500 000 více. (Rubenstein, 2005)

Zahraniční dělníci hrají v západní Evropě užitečnou roli, protože vykonávají neatraktivní málo placenou práci, o kterou místní nemají zájem. Ve městech jako je Berlín, Brusel, Paříž nebo Londýn provádí základní služby od řízení autobusů MHD nebo sbírání odpadků po umývání nádobí. V této souvislosti se také mluví například o tzv. *social labeling* určitých zaměstnání. Některé kategorie zaměstnání s vysokým zastoupením imigrantů, získají nálepku zaměstnání nevhodného pro domácí obyvatele, což vede k další poptávce po imigrantech. V západoevropské ekonomice však hrají velkou roli i zahraniční odborníci, manažeři nebo lékaři, kteří se uplatňují i v zaměstnáních s vyšším vzděláním a kvalifikací.

2.2 Transnacionalismus

Významnou kategorií mezinárodních migrantů se stávají transnacionální migranti. Zakládají své domovy nebo pracují na území více jak jednoho státu. Často se jedná o málo placené dělníky, např. Mexičany v USA, kteří jsou zaměstnáni v sektoru zemědělství, průmyslu nebo služeb. Tito migranti vlastní domovy v Mexiku i v USA a neustále udržují kontakt mezi těmito dvěma místy díky návštěvám, telefonním hovorům, internetu nebo posíláním peněz svým rodinám. (Knox, 2007) Vyspělé technologie a doprava umožňují těmto migrantům neustále udržovat kontakt se svými domovskými zeměmi včetně politických závazků jako je účast ve volbách. Zároveň již často mohou využívat nově nabytých práv v hostitelské zemi. (Block, 2008)

Takovou skupinou transnacionálních migrantů jsou Číňané z Hong Kongu, kteří si založili domovy v Kanadě v 80. a 90. letech 20. století jako důsledek blízkého převzetí britské kontroly nad Hong Kongem Číňany v roce 1997. Obchodní imigrační program, který měl posílit kanadskou ekonomiku, umožnil imigrantům snadné získání víz, majetku a možností dalších obchodních investic v Kanadě. Navíc byli imigranti po třech letech oprávněni získat kanadské občanství a zároveň si ponechat hongkongské. (Knox, 2007)

2.3 Důsledky pracovní migrace

Pracovní migrace přináší řadu důsledků v oblasti ekonomické, sociální i kulturní. Změny nastávají jak v cílové zemi tak i v zemi původu.

2.3.1 Výhody

Přestože na evropský standard jsou platy nízké, dělníci si vydělají mnohem více než doma. Ekonomika jejich domovských zemí také získá tím, že mírní svůj vlastní problém nezaměstnanosti. Dělníci posílají velké procento svých výdělků rodinám doma a příchod cizí měny potom stimuluje domácí ekonomiku. Zároveň rozvíjí nové dovednosti, které mohou uplatnit na domovské půdě.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1, zahraniční dělníci pomohou cílové zemi zaplnit pracovní místa, která jsou shledávána jako neatraktivní. Migranti jsou připraveni dělat špinavou, nekvalifikovanou práci za nízké mzdy v prodloužených pracovních dobách. Zároveň mají tendenci být více ekonomicky aktivní a touží po zvýšení kvalifikace.

2.3.2 Nevýhody

Mezi dnešní imigranty však nepatří pouze chudí obyvatelé vytlačení ze svých domovů ekonomickou beznadějí. Stále více z nich jsou mladí vzdělaní lidé jako vědci, lékaři nebo učitelé, kteří chtějí lépe uplatnit své schopnosti. Migrace potom přispívá k jevu zvanému **brain drain** (odliv mozků), v jehož důsledku domovské země ztrácí mnoho talentovaných lidí. Rubenstein (2005) uvádí, že tři čtvrtiny indických imigrantů v USA a Velké Británii, kteří pro svůj příchod využili členství v Britském společenství (The Commonwealth), dosáhly nejméně středoškolského vzdělání. Třetina obyvatel Ghany a Sierry Leone se středoškolským vzděláním žije rovněž v zahraničí.

Stejně tak jak tyto země ztrácí vzdělané a kvalifikované pracovníky, přichází i o obyvatele v produktivním věku. Struktura obyvatelstva se mění, zůstávají staří a narůstá míra úmrtnosti.

Cílové země často čelí sociálnímu napětí, především v dobách ekonomické recese, kdy nezaměstnaní občané obviňují imigranty z toho, že jim práci kradou a často využívají státní podporu. Z důvodu tlaku na pracovní místa jsou proto propouštěni jako první. Mnoho z nich se vrací zpět domů. Tento jev nazývá Fellman (2007) **counter migration** (zpětná migrace).

Imigranti různých etnických skupin se také často nehodlají integrovat, žijí v přeplněných bytech a vytvářejí slumy uvnitř měst. Napětí se zvyšuje s jazykovými problémy a nedostatečnými příležitostmi praktikovat své náboženství.

2.4 Charakteristiky imigrantů

Úřady se starají o zaznamenávání údajů o imigrantech, ale pouhé počty a migrační salda jim nestačí, protože poskytují málo informací o dynamice migrace a jejích dopadech na společnost. Velkou roli hrají různé charakteristiky imigračních populací, které pomáhají odhalit možné ekonomické, politické a kulturní dopady v národním, regionálním i lokálním měřítku.

2.4.1 Komunita

Block (2008) se dívá na tyto imigrační populace jako na komunity tvořené jednotlivými identitami. Komunitu chápe jako „rozpoznatelnou kolektivní identitu určité skupiny lidí, která je dána společným národním původem, rasovým fenotypem, náboženstvím, kulturou nebo jazykem.“ (Block, 2008, s.24)

Koncept komunity se rozvíjel v rámci sociologických studií. (Valentine, 2001) Tento proces byl velmi dlouhý a komplexní a jeho výsledky byly různé v závislosti na době. Například na počátku 20. století skupina sociologů v Chicagu vyvinula teorii o tvorbě komunit ve městech. Tato teorie je analogií vzniku přírodních komunit rostlinstva, kde jsou patrné vztahy konkurence, ekologické dominance, invaze a poslušnosti.

Již od 16. století se slovo komunita používá ve významu pozitivního sociálního vztahu, který zahrnuje smysl sdílené identity, pout vytvořených skrze společnou historii nebo kulturu, vzájemnou péči mezi jednotlivými členy v komunitě, participaci v různých rolích nebo aspektech komunity a integraci v politických, legálních a kulturních institucích. V užším pojetí je komunita společensky-interaktivní prostor tvořený úzce spjatou sítí jednotlivých členů, kteří se navzájem znají a účastní se společenských aktivit, vyměňují si informace, vzájemně si pomáhají a podporují se, čímž vytváří společnou identitu. (Valentine, 2001)

2.4.2 Identita

„Identita je způsob, jakým se jedinec chápe a kam se zařazuje během interakce s druhými.“ (Block, 2008, s.26) Člověk, který migruje z jednoho místa na druhé, cítí, že jeho identita je destabilizována a bojuje o dosažení určité rovnováhy. Výsledkem jsou často smíšené pocity sounáležitosti s novým místem a jeho komunitou a pocity izolovanosti. Jaroslav Vávra toto ve svém publikovaném textu *Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec skrze místo* [20] dále vysvětluje: „Velmi důležitou roli hraje domov, ve kterém [člověk] jako dítě vyrůstá a který má pro něj ten nejvyšší význam nebo je pro něj jednou z nejvyšších priorit v jeho životě... domov znamená pro dítě nejen zdroj vědomostí a dovedností, ale je i zdrojem pro vytváření hodnot a postojů... další místa bude dospělý poměřovat ve svém životě prostřednictvím domova v dětství, protože tam se u něj vytvářela identita – vztah k místu a vztah k ostatním lidem, které při konfrontaci s jinými hodnotí jinak, právě díky osobnímu vývoji, poznání a zkušenosti.“ Migrant se tak stává z části tím, čím byl, a tím, čemu byl vystaven. Proto jsou pro cílové země migrantů důležité informace o tom, z kterých komunit pochází a jakými jsou identitami.

Imigrační politika, která nerozlišuje mezi různými odlišnostmi, je odsouzená k neúspěchu, protože imigrant odlišný z hlediska etnického nemůže být integrován

stejným způsobem jako imigrant lišící se pouze jazykem nebo tradicí. Následující text pohlíží na jednotlivé identity z hlediska etnicity, rasy, národnosti, genderu, věku, sociální třídy a jazyka.

2.4.3 Etnicita, rasa a národnost

Tyto tradiční demografické kategorie jsou určeny biologicky nebo sociálně, ale mohou být nestálé a během života se měnit. Problémem může být i chápání jejich pravých podstat. Mnoho sociologů, kteří používají termín etnicita, se ani neobtěžuje tento výraz definovat. Proto si někdo myslí, že se jedná o něco blízkého kultuře, a jiný, že je to jen slušnější název pro rasu.

„Etnicita je kolektivní identita založená na sdílených kulturních hodnotách, zvycích, původu, jazyku, historii a náboženství. Přestože je etnicita často spojována s příbuzenskými a pokrevními pouty, je obecně chápána jako kulturní a ne biologické pouto.“(Block, 2008, s.30)

Rasa stejně jako etnicita vytváří určité hranice mezi lidmi, rasové hranice jsou však na základě fyzických ukazatelů. Přesto se v mnohých empirických šetřeních tyto dvě kategorie překrývají a lidé definovaní jako rasa se stávají etnikem. Sčítání lidu z roku 2001 ve Velké Británii mělo za cíl mimo jiné zachytit tehdejší etnickou diverzitu a multikulturalismus. Respondenti však mohli na otázku: *Jaká je vaše etnická skupina?* vybrat odpověď pouze z následujících kategorií: bílá, smíšená, asijská, černá nebo čínská. Subkategorie dávaly další možnosti jako např.: smíšená – bílá a černá africká. Odpovědi však těžko podávaly informaci o etnicitě – o tom, kam se jedinec zařazuje nebo kde ho vidí jeho okolí – naopak prozrazovaly spíše jeho vzhled a fyzické rysy, což je definováno jako rasa. (Block, 2008)

Koncept národnosti je však také velmi problematický. Zatímco statistiky v Británii používají pro národnost ve svých formulářích nadpis: země předchozího bydliště, ve Spojených státech se ptají na zemi původu – rodiště. Proto jsou mnozí příslušníci černé rasy v USA nazýváni *African-American*, v britských dotaznících však *African-British* nenalezneme. (Waugh, 2002) Zde již nevidí národnost fixovanou na místo narození, ale jako identitu vytvářenou výchovou, vzděláváním a pouty na území státu, kde jedinec před svým příchodem pobýval, aniž by se tam musel narodit.

Některé etnické skupiny mohou být dále členěny podle náboženství, protože samotná etnicita by ignorovala mnoho vnitřních rozdílů. Jihoasijskou skupinu obyvatel tvoří např. sikhové, hinduisté nebo muslimové.

2.4.4 Gender

Gender je zahrnut v migraci na každé úrovni. Ženy a muži hrají v domácnostech a rodinách různé role, které zahrnují povinnosti, rozhodování a péči o děti. Tyto rozdíly určují, kdo bude migrovat nebo rozhodovat o přesídlení domácnosti. Mimo domácnost potom ženské možnosti migrovat a být nezávislé často omezují sociální normy. Ekonomika domácí a cílové země hraje také velkou roli. Pokud cílová země nabízí pro ženu vhodné zaměstnání, bude její migrace prospěšnější a více podporována.

Ravensteinova teorie (viz.1.3 Migrační zákony), která se vztahuje k Velké Británii v 19.století, uvádí, že muži migrují na delší vzdálenosti častěji než ženy. Ve Spojených státech toto v 19. a z velké části také ve 20.století rovněž platilo. Muži v těchto dobách tvořili 55% imigrantů, avšak v 90.letech se genderový vzor obrátil a ženy tvořily 55%. (Rubenstein, 2005) V současné době zde tvoří největší imigrační skupinu Mexičané, pro něž je tato změna typická. Zvýšená migrace žen odráží změnu jejich rolí v mexické společnosti. Zatímco v minulosti se Mexičanky vdávaly v mladém věku a zůstávaly doma, aby se staraly o děti, domácnost a často i o pozemky, nyní se často přidávají ke svým mužům nebo bratrům, kteří již v USA pracují, a samy si hledají zaměstnání. K tomu nepřispěla pouze moderní doba a volání po rovnoprávnosti pohlaví ale i zhoršené ekonomické podmínky v Mexiku v 80. letech. Ženy se v USA uplatnily jako dělnice v továrnách nebo ve službách v domácnosti. Nyní jsou to často ony, kdo iniciují přemístění rodiny. Dokonce již vytvořily své vlastní migrační sítě, které jsou klíčem k úspěšnému usídlení a integraci mexických žen ve Spojených státech, protože poskytují informace o zaměstnání a ubytování a podporují jejich nezávislost.

Fellman (2007) rovněž vidí jako hlavní důvod ženské migrace ekonomické push a pull faktory. Ženy a dívky tvoří 40 až 60% v mezinárodní migraci na celém světě. Populační projekce pro západní Evropu předpovídají, že ženy budou brzy větší částí její imigrační populace.

2.4.5 Věk

Vedle genderu záleží i na věku imigranta. Očekává se, že migrovat budou především lidé mladší a bez závazků. Přibližně do 25 let člověk prochází obdobím, kdy

se teprve chystá na kariéru. Později mezi 26 až 35 lety ji již začíná budovat společně se svou rodinou. Rozmezí 36 až 50 let je stále produktivním obdobím, kdy je už ale většina lidí usazená a pravděpodobnost migrace za prací se snižuje. V letech 51 až 65 jedinec využívá své znalosti a dovednosti v domovské zemi. A u lidí nad 66 let už mnoho migrantů za prací pravděpodobně také nebude cestovat.

2.4.6 Sociální třída

Příslušnost k určité sociální třídě byla v minulosti pro rozlišení často používána. Toto označení prozrazovalo o jedinci jeho bohatství, vzdělání, zaměstnání a symbolické chování. Přestože studie od této klasifikace upustily, některé její podkategorie (vzdělání, zaměstnání – ekonomický statut) mohou být pro porozumění identity zásadní. Musíme však brát v úvahu, že je dnešní postindustriální pojetí vzdělání a zaměstnání odlišné, není totiž chápáno jako konečný výsledek.

2.4.7 Jazyk

„Jazyková identita je chápána jako pojetí sebe sama skrze prostředek komunikace – jazyk.“ (Block, 2008, s.35) Jazyk zahrnuje fonetiku, morfologii, syntax a lexikologii společně s vhodnou gestikulací. Kromě jazykové znalosti je důležitý i vztah k jazyku. Různé jazyky využívají pro vyjadřování myšlenek různé jazykové prostředky, které neumožňují doslovný překlad slovo od slova. Proto je důležité umět „myslet v cizím jazyku“. Během života si může člověk osvojit nový jazyk, který mu přinese novou identitu a zařadí ho do nových komunit.

3. Migrační politika

Podmínky života imigrantů se v různých státech liší. Imigranti musí čelit mnoha překážkám při vstupu a během pobytu v nové zemi – od získání pracovního povolení k nepřátelskému postoji některých občanů dané země. Ve vyspělých státech jsou známé tři modelové typy soužití – asimilační, multikulturální a diskriminační.

3.1 Asimilační model

„Asimilace je politika, která propojuje pojem občanství s identitou.“ (Block, 2008, s.15) Ve státě, který uplatňuje tuto politiku, jsou vítáni takoví migranti, kteří plně přijmou normy a hodnoty hostitelské země a prokáží loajalitu danému státu. Vzdají se svého jazyka a svých specifických kulturních a sociálních rysů, za to se rychle stanou občany daného státu. „Tento model stojí na jednostranném procesu rychlé a jednoduché adaptace imigranta.“ [1] Typickou zemí, kde se dá získat „snadné občanství“ je Francie.

3.2 Multikulturální model

V kontrastu k asimilačnímu modelu stojí multikulturální neboli pluralitní model, v kterém jsou „imigrantům dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifík.“ [1] Od imigrantů se čeká, že budou ctít všeobecná práva hostitelské země (např. Švédsko, Nizozemsko), ale je jim dovoleno sebeurčení v rámci etnické nebo náboženské komunity, která je odlišná od mainstreamu v daném státu. Cílem je koexistence různých ohraničených komunit v jednom celku, které tvoří jakousi mozaiku.

3.3 Diskriminační model

V Německu, Švýcarsku a Rakousku se můžeme setkat s dalším typem soužití – diskriminačním. Imigranti jsou zde začleněni do ekonomické sféry, jejich přístup do dalších oblastí (získání občanství, sociální péče) je však omezen. [1]

3.4 Názory odporující multikulturalismu

„Multikulturní model je z hlediska soužití majoritní a přistěhovalecké populace nejúspěšnější, respektive nejméně problémový.“ [1] Je shledáván jako nejméně stresující pro samotné přistěhovalce. Multikulturalismus důrazně oponuje tvrzení, že by se imigranti měli přizpůsobit kultuře a zvykům jejich nového odmoiva. „Ve spravedlivé a multikulturní společnosti by si měly všechny etnické skupiny podržet svůj osobitý kulturní charakter.“ (O’Sullivan, 2003, s.3) Od imigrantů není dokonce ani očekáváno,

že přeruší pouta politické loajality vůči své bývalé vlasti (viz. 2.2 Transnacionalismus). Důsledkem tohoto uvažování je to, že povinnost něco změnit je přenesena z imigranta na hostitelskou zemi. Tomuto principu však v současnosti oponuje mnoho autorů, kteří podávají vyčerpávající množství argumentů přesvědčujících nás o nedostatecích multikulturalismu.

3.4.1 Hard Multiculturalism

Patrick West ve své knize *The Poverty of Multiculturalism* (2007) reflektuje multikulturální politiku Velké Británie, která je uplatňována od 60.let 20.století. Podle jeho analýz je multikulturalismus založen na filozofii **kulturního relativismu**, která říká, že žádná kultura není nadřazena jiné. Multikulturalismus dělí na dvě větve:

1. **Soft multiculturalism** – myšlenka, že minority by neměly čelit nespravedlivé diskriminaci, a že kultury a zvyky různých lidí mají být tolerovány.
2. **Hard multiculturalism** – vyhraněná manifestace kulturního relativismu, která rozdíly nejen toleruje, ale i podporuje.

Cílem publikace je hodnocení hard multiculturalismu a jeho vlivu na společnost. Podle Westa je patrný v každodenním britském životě: vláda finančně podporující etnické minority, poskytování grantů jejich uměleckým projektům, školy slavící cizokrajné svátky, výuka jazyků minorit, označení na ulicích v několika jazycích, množství titulů reprezentující etnické minority v knihovnách nebo výsledky sčítání obyvatel vytištěné v třinácti různých jazycích.

Tato podpora odlišností však nijak nenutí minority, aby se snažily vytvořit jednotnou společnost. A společnost, která nefunguje na základě společných hodnot a je narušena etnickou roztržičností, spěje ke svému zániku, jak se stalo např. v Jugoslávii. Své tvrzení opírá West o myšlenky Samuela Huntingtona z knihy: *Who Are We? America's Great Debate* (2004). „Společnost se silným smyslem komunity a solidarity drží pohromadě mnohem snadněji psychologicky, politicky i ekonomicky a může se spolehnout na loajalitu svých příslušníků mnohem více.“ (West, 2007, s.9)

3.4.2 Pluralismus

Zajímavý koncept přináší známý italský politolog, Giovanni Sartori, který za dobrou společnost považuje společnost pluralitní, ale odmítá souvislost mezi pluralismem a multikulturalismem. Tento profesor Univerzity ve Florencii a Columbia

University v New Yorku vidí tyto dva pojmy jako protikladné: multikulturalismus jako politiku, která podporuje etnické a kulturní odlišnosti, pluralismus jako otevřenou společnost, která se však může otevřít do takové míry, „kam až to umožňuje pojetí pluralitní komunity, tedy komunity, v níž se odlišné skupiny a jejich odlišnosti vzájemně respektují a poskytují si vzájemné ústupky.“ (Sartori, 2005, s.37) Pluralismus je stejně jako multikulturalismus průžný, ale má své hranice. Multikulturní společnosti jdou mnohdy až za kritický bod.

Zároveň se snaží odpovědět na otázku, do jaké míry může pluralitní společnost přijímat přistěhovalce, kteří často odmítají její principy, aniž by se sama dezintegrovala. Často se stává, že jakmile určitá komunita dosáhne kritického početního stavu, začne se dožadovat práv na vlastní kulturně-náboženskou identitu a „své domnělé utlačovatele (starousedlíky) nakonec vezme útokem.“ (Sartori, 2005, s.71) Za základní považuje kritérium vzájemnosti, „kdy ten, komu je prokazováno dobrodiní (kdo přichází), se revanšuje tomu, kdo mu dobrodiní prokazuje (kdo přijímá), tím, že uznává své postavení příjemce dobrodiní – prohlašuje se tedy za dlužníka.“ (Sartori, 2005, s.36)

Přistěhovalci, kteří nejsou ochotni nic obětovat výměnou za to, co dostávají, a udržují si v nové komunitě, do níž vstoupili, postavení cizince, napadají její základní principy, nevyhnutelně vyvolávají odmítavé reakce, strach a nevraživost. To může být někdy ukvapeně označeno jako *rasismus*. Škála reakcí na přistěhovalce je však široká a mnohostranná. Často se jedná pouze o hájení si svého pracovního místa a výplaty. „Tento problém vyvolávají především imigranti z evropského Východu.“ (Sartori, 2005, s.34) Potom to mohou být případy strachu z cizího – pocit nejistoty a potenciálního ohrožení, dále odmítavé reakce (*xenofobie*), teprve potom opravdový rasismus.

3.4.3 Národní stát

Brit Roger Scruton (2006) byl médií pro svá tvrzení také často obviňován z rasismu a xenofobie. Konstatoval, že obvinění z rasismu a xenofobie jsou ustavičně vznášena proti příslušníkům domácí většiny a téměř nikdy proti přistěhovalecké menšině. Obviňováni jsou zvláště ti, kteří se nacházejí na spodnějších příčkách společenského žebříčku a pro něž je masové přistěhovalectví břemenem, na které nebyli připraveni. „Pro nevzdělaného dělníka je těžké zaujmout jiný postoj, když mu přistěhovalec sebere

práci, přinese do sousedství podivné zvyky, přivede tam celou armádu rodinných příslušníků a nakonec ho obklopí odmítavými pohledy a zvuky ghetta.“ (Scruton, 2006, s.8)

Lidé jeho generace byli vychováni v ovzduší obav ze strachu z obvinění z rasismu a xenofobie – stejně jako např. v Salemu vyrůstali ve strachu, že budou obžalováni z čarodějnictví.

Oficiální politika multikulturalismu je podle Scrutona chybou a budoucnost Británie nespočívá v tom, že bude imigrantům doporučováno, aby žili někde stranou v kulturních ghettech, ale v tom, že by měli být začleněni do společné národní kultury. Kultura britství, kterou mohou sdílet všichni občané, je potřeba. Scruton brání národní stát tvrzením: „Loajalita k národu je jistou formou sousedské přátelskosti: je to loajalita ke společnému domovu a k lidem, kteří ho vybudovali.“ (Scruton, 2006, s. 6) Proto je povinností prodiskutovat každý aspekt imigrace a pokusit se o integraci. To je důležité nejen pro starousedlíky ale i samotné imigranty, kteří mají na pokojném soužití stejný zájem.

4. Migrační politika Velké Británie

V této kapitole jsou aplikovány obecné poznatky z předchozího oddílu na situaci ve Velké Británii. Dále jsou specifikována pravidla pro vstup do VB platící pro občany zemí střední a východní Evropy, které vstoupily do Evropské unie roku 2004.

4.1 Multikulturalismus ve Velké Británii

V současnosti i ti největší bojovníci za multikulturalismus v Británii uznávají, že příliš mnoho různorodosti vede k přílišné roztržitosti. Patrick West cituje černošského politika z Labour Party (dělnická strana ve VB) Trevora Phillipse, dříve velkého zastánce tohoto směru a nyní jednoho z jeho kritiků. Phillips v dubnu 2004 prohlásil: „Multikulturalismus neznámá, že si každý může dělat, co chce ve jménu své kultury. Tímto multikulturalismus podporuje separatismus. Naším ideálem by měl být národ mnoha tváří: jedna kultura integrující mnoho náboženství a tradic.“ (West, 2007, s.68) James Gordon Brown, britský premiér od června roku 2007, souhlasí: „Jako země nemůžeme činit velká rozhodnutí, která jsou třeba v moderním světě, aniž bychom neměli smysl pro společný cíl a sdílený osud národa.“ (West, 2007, s.68) Tyto názory konečně oceňují to, co konzervativní strana tvrdila už léta: „Stát zůstane soudržný jen tehdy, pokud v něm je alespoň trochu pospolitosti, jinými slovy patriotismus.“ (West, 2007, s.69) Toto není nijak namířeno proti minoritám, pouze to zdůrazňuje fakt, že stát může fungovat jen tehdy, pokud jeho obyvatelé sdílí stejné hodnoty a odpovědnost jako jejich sousedé. Stejně jako mnoho Britů nepochybuje o významu výuky britství (občanství) na školách (Citizenship Education), souhlasí, že by se v tomto směru měli vzdělávat i noví imigranti. [1]

West apeluje na britskou vládu, aby více podporovala britství. Ale aby mohlo být britství obnoveno a sdíleno občany, je nejprve třeba ho definovat, a to není snadné. Michael Nazir-Ali se o to ve svém článku *Breaking Faith With Britain* [16] pokouší. Pečlivým studiem historie britské národnosti, institucí, zákonů, zvyků a hodnot došel k závěru, že právě křesťanství bylo hlavním pojítkem kdysi znesvářených kmenů, které se postupem času sjednotily a nastolily relativní sociální harmonii. West uvažuje podobně, když tvrdí, že protestantská minulost je to, co odlišovalo čtyři sjednocená britská království od např. sousedních katolických Irů nebo Francouzů. A jsou zde i další společné znaky jako je konstituční monarchie, bohatý jazyk a kultura, která dala

světu jedny z nejlepších autorů, po léta uznávané hodnoty jako je svoboda, respekt a tolerance. Britové mají opravdu na čem stavět.

Žádná svobodná společnost však nemůže používat autoritářské metody a nutit někoho, aby mluvil pouze jejím jazykem a integroval se. West však chce, aby britská vláda přestala podporovat to, co bylo nazváno hard multiculturalism (viz. 3.4.1 Hard Multiculturalism), tedy financování programů, v jejichž důsledku jsou imigrantské minority drženy odděleně v ghettech, čímž je podporována mezirasovou nenávist (West, 2007).

4.2 Vstup České republiky do EU

Po vyhlášení závazných podmínek, tzv. *Kodaňských kritérií*, Evropskou radou v roce 1993, stoupla naděje postkomunistických zemí střední a východní Evropy na vstup do Evropské unie. Česká republika podala svou žádost 17.ledna 1996. [17] Evropská rada na svém zasedání v Lucemburku v prosinci 1997 rozhodla o zahájení jednání o vstupu. Pro přijetí musely všechny země splnit následující politická a socioekonomická kritéria.

1. ***Politické kritérium*** - stabilní instituce garantující demokracii, právní stát, ochranu lidských práv a respektování menšin.
2. ***Hospodářské kritérium*** - fungující tržní hospodářství.
3. ***Implementace acquis*** (schopnost dostát závazkům) - věrnost politickým, hospodářským a měnovým cílům EU.

Následující země bývalého komunistického bloku se přidaly ke státům EU 1.května 2004: Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko jsou označovány jako skupina *Accession 8* nebo *A8*, dále se připojily i Kypr a Malta. Bulharsko a Rumunsko – *Accession 2* nebo *A2* – přistoupily 1.ledna 2007. [8]

4.3 Volný pohyb obyvatel EU

Občané těchto zemí měli stejné právo volného pohybu v rámci EU jako občané bývalé EU15. Mohli vstoupit do zemí EU bez víz, pobývat v nich a mohli se zde i usídlit, pokud patřili mezi následující: zaměstnanec, zaměstnavatel, vlastník dostatečných finančních zdrojů a současně zdravotní pojištěnec, který nebude žádat o sociální podporu, student nebo rodinný příslušník kteréhokoliv z předchozích. [8]

4.4 Restrikce proti pracovním migrantům A8

Již před rozšířením panovaly velké obavy z masové pracovní migrace z nových členských států do zemí EU15. David Blunkett, britský školství od roku 1997 a ministr vnitra od roku 2001, který byl známý svou striktní imigrační politikou a „zbrojením“ proti ilegální imigraci a neoprávněným žádostem o azyl [9], na svém postu ministra vnitra v roce 2004 končil. Příliv pracovníků A8 nemohl být regulován ani bodovým systémem, který zavedlo Ministerstvo vnitra pro země mimo EU kromě Švýcarska. [18] A podobné problémy řešily i další stávající země EU.

Proto bylo třeba uklidnit veřejnost. Členům EU15 bylo dovoleno zavést dočasná omezení pro pohyb pracovních sil na dobu 7 let, a někteří tohoto práva opravdu využili. V důsledku občané nových členských států mohli v některých státech EU svobodně cestovat a studovat, ale jejich možnost pracovat však byla částečně omezena. Podobný přístup byl uplatněn i při vstupu Bulharska a Rumunska v roce 2007.

Přechodná doba byla rozdělena do tří fází 2 + 3 + 2 roky. První dva roky mohl být trh práce regulován zákony dané země, která vydávala jednotlivcům pracovní povolení. To platilo i pro následující tři roky. Poté může ale členský stát uplatňovat omezující zákony pouze tehdy, pokud prokáže nežádoucí dopady na svůj trh práce. Tabulka 4.1 ukazuje, že se Velká Británie společně s Irskem a Švédskem otevřely imigrantům z A8 už v první fázi na rozdíl od Rakouska, Belgie, Dánska, Finska, Francie, Německa, Řecka, Itálie, Lucemburska, Nizozemí, Portugalska a Španělska, které požadovaly pracovní povolení.

Tab. 4.1: Restrikce států proti pracovním migrantům A8 a A2

Level of restriction	First Phase A8, 1 May 2004 – 30 April 2006	Second Phase A8, 1 May 2006 – 30 April 2009	First Phase A2, 1 January 2007 – 31 December 2008
Open access to labour market	UK, Ireland and Sweden	Finland, Greece, Portugal, Luxembourg, Netherlands and Spain have all lifted their restrictions during the second phase.	Czech Republic, Cyprus, Estonia, Finland, Latvia, Lithuania, Poland, Slovenia, Slovakia, Sweden
Work permit system	Austria, Belgium, Denmark, Finland France, Germany, Greece, Italy, Luxembourg, Netherlands, Portugal, Spain	Austria, Belgium, France, Denmark, Germany, Italy	Austria, Belgium, Denmark, Finland France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Luxembourg, Malta, Netherlands, Portugal, Spain, UK
Reduced restrictions for some professions		Belgium, France, Denmark, Germany	
Additional restrictions for some professions			Austria, Germany

Zdroj: Institute for Public Policy research [8]

4.5 Registrace pracovních migrantů A8

Přesto pro uklidnění veřejnosti zavedla britská vláda normu *Worker Registration Scheme* (WRS, Program registrace pracovníků) [8], aby získala přehled o počtu pracovních migrantů a měla prostředek pro případnou potřebu regulace trhu práce. Občané zemí A8, kteří po 1.květnu 2004 chtěli pracovat ve VB více než měsíc a více než 20 hodin týdně, se museli přihlásit na *Home Office* (HO, Ministerstvo vnitra) do 28 dní po nástupu do zaměstnání. Registrace obnášela vyplnění čtyřstránkového formuláře a poplatku 50 liber (2004), nyní 90 liber. [19] Když zaměstnanci odpracovali 12 měsíců bez přestávky přesahující 30 dnů, nemuseli se znovu registrovat. Opakovaný postup však byl nutný při změně zaměstnání nebo pokud imigrant pracoval pro více než jednoho zaměstnavatele.

To dále zaručovalo, že tito zaměstnanci ze svého platu odvádí daně a poplatek pro zdravotní pojištění. Aby ale byli právoplatnými pojištěnci, museli získat *National Insurance number* (Národní číslo pojištěnce) [19], které předali svému zaměstnavateli. Toto číslo obdržel každý zaměstnanec v nejbližším *Department for Work and Pensions office* (Úřad práce a podpory).

Po 12 měsících legální práce měl pracovník nárok získat trvalý pobyt ve VB. Zároveň byly splněny podmínky pro čerpání určitých sociálních dávek jako je příspěvek na dítě, daňový dobropis nebo výhody spojené s příjmem.

5. Pracovní migrace Čechů do Velké Británie

Vzorce pracovní migrace jsou po 1.květnu 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, odlišné od předchozích migračních vln, které Velká Británie zažila. Pro migranty ze zemí střední a východní Evropy (země A8) není tak finančně a organizačně náročné přijíždět do VB na krátkodobé pracovní pobyty nebo navštěvovat své domovy během dlouhodobých pobytů, jako to bylo např. pro migranty ze zemí Britského společenství. Jedná se tedy o skupinu pracovních migrantů působící transnacionálně (viz. 2.2 Transnacionalismus). Tato část diplomové práce analyzuje dostupná data a podává bližší informace o pracovní migraci Čechů do VB.

5.1 Analýza dat

Český statistický úřad (ČSÚ) uvádí: „Je třeba říci, že přesný a kompletní přehled o práci občanů ČR v zahraničí neexistuje. Zároveň lze ale konstatovat, že tomu tak není v žádné zemi.“ [7]

Mezi hlavní zdroje dat patřil *Accession Monitoring Report* (Zpráva o monitorování vstupu) z období květen 2004 – prosinec 2008, kterou na svých webových stránkách zveřejnil HO a publikace Institute for Public Policy Research: *Floodgates or Turnstiles?* (Zdymadla nebo turnikety?) [8], která hodnotí migrační proudy do VB po rozšíření EU v roce 2004.

Data, která byla analyzována těmito institucemi, však nebyla vždy stejného charakteru. HO používal jako údaje pro své statistiky informace z žádostí o registraci do WRS. Zde se však registrují pouze zaměstnanci, ne zaměstnavatelé. Zaměstnanci se navíc často museli registrovat více než jedenkrát (viz. 4.5 Registrace pracovních migrantů A8), tudíž např. dvě žádosti reprezentovaly dvě zaměstnání ale jednoho zaměstnance. Aby se předešlo přepočítání zaměstnanců, jsou do statistik zahrnuty pouze informace podané při první registraci. K dalšímu zkreslení dochází v údajích označujícím začátek práce ve VB. Ve skutečnosti se jedná o datum podání žádosti.

Institute for Public Policy Research (IPPR, Institut pro výzkum veřejné politiky) však použil více rozmanitých zdrojů. Kromě údajů získaných z WRS použil i data institucí Eurostat a Office for National Statistics (ONS, Britský statistický úřad). Dále potom přidal informace ze svého vlastního průzkumu trhu práce, který byl

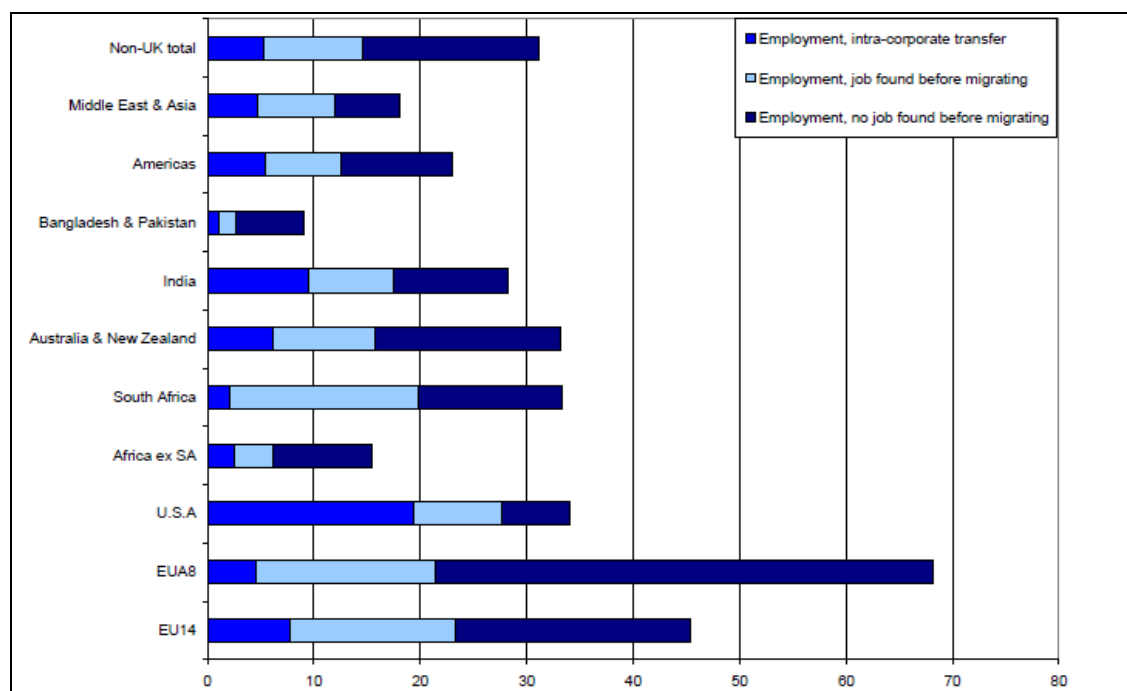
doplněn o kvalitativní interview s imigranty. Floodgates and Turnstiles tedy podávají komplexnější informace o problematice.

5.2 Pull faktor migrantů A8

ČSÚ vidí příčinu odchodů českých migrantů takto: „Rozdíly v příjmech jsou hlavním pull faktorem pro relokační pracovních sil, důvodem odchodů za prací jsou vyšší mzdy, výhled pracovních míst a kupní síla, kterou poskytnou.“ [7] Hledání zaměstnání jako hlavní motiv pro příchod imigrantů ze zemí A8 potvrzuje hodnocení dat z průzkumu Eurostatu, který byl publikován v únoru 2009. [5] Podíl migrantů, kteří toto uvedli jako důvod jejich příchodu do VB, byl v případě zemí A8 nejvyšší – 68% (Graf 5.1) Výsledky nejsou překvapivé, protože s jednoduššími požadavky při vstupu do VB v porovnání se situací zemí mimo EU jsou překážky mnohem menší a lépe překonatelné.

Proporce dále ukazují, že velký podíl těchto lidí (v grafu tmavě modrá) neměl předem nalezenou práci, tudíž si byl jistější jejím nalezením více než ostatní a byl také ochoten více riskovat. Vysvětlením může být i menší geografická vzdálenost, která je v případě neúspěchu překonána rychleji a levněji.

Graf 5.1: Zaměstnání jako důvod pro příchod do VB dle národnosti v %, 2008

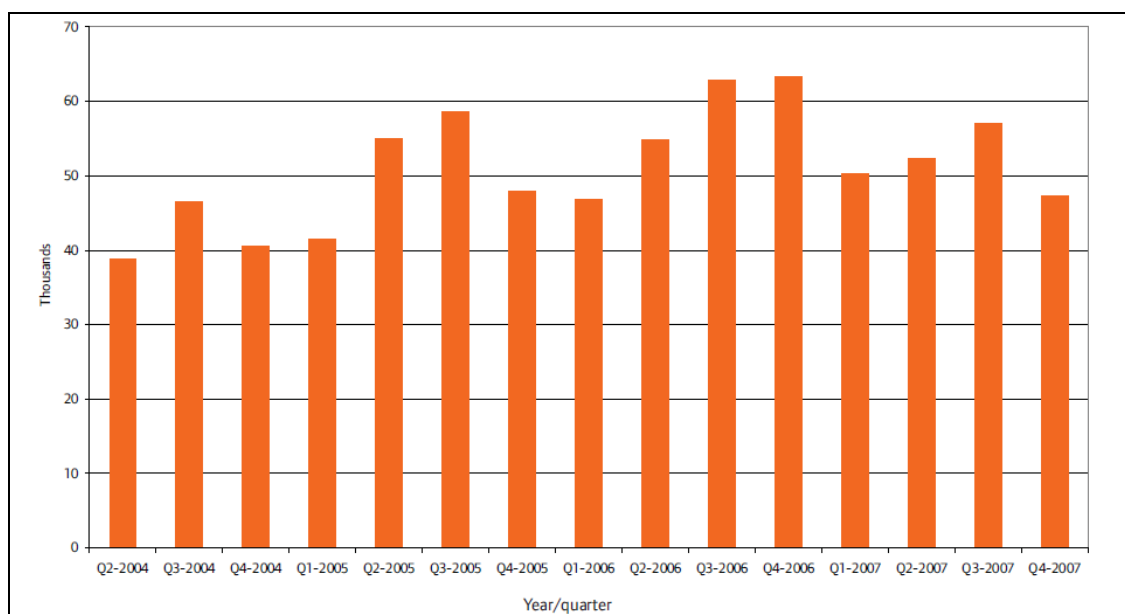
Zdroj: Eurostat [5]

5.3 Počet pracovních migrantů A8

ONS uvádí, že v roce 2004 přicestovalo do VB 53 000 migrantů ze zemí A8 s úmyslem zůstat nejméně jeden rok. [8] Definice statistických úřadů pro migranta obvykle zahrnuje dobu pobytu jednoho roku, a to ve VB i v dalších zemích včetně České republiky. [7] Pokud však vezmeme v úvahu migrační proudy v rámci EU, které zahrnují mnoho krátkodobých pracovních pobytů, zjistíme, že pouze malé množství migrantů spadá do této kategorie. I přes tuto striktní definici lze však jasně sledovat nárůst v příchodu migrantů A8 v roce 2005 na 76 000 a v roce 2006 na 92 000. V období 2004 – 2006 se množství pracovních migrantů A8 ve VB zvýšilo z 11% na 18% z počtu všech pracovních migrantů ve VB.

Další informace poskytuje již zmíněný WRS. V období mezi květnem 2004 – prosincem 2007 podalo žádost o zařazení do WRS 796 000 migrantů A8. Z tohoto množství bylo schváleno 766 000 žádostí. Graf 5.2 znázorňuje změny v počtech schválených žádostí v jednotlivých kvartálech. Spolehlivost je narušena faktem, že ne všichni imigranti žádost podávají buď z důvodů již zmíněných (viz. 4.5 Registrace pracovních migrantů A8) nebo proto, že prostě nechtějí. Průzkum IPPR vedený mezi Poláky, kteří se již vrátili do Polska, ukazuje, že 4 z 10 Poláků (42%) se na HO nikdy nezaregistrovali. [8] Mnoho zaměstnavatelů ve VB totiž nabízí práci, kde registrace není nutná. Peníze vyplácí přímo na ruku, čímž šetří na daních.

Graf 5.2: Vývoj v počtu schválených žádostí o registraci do WRS, 2004 – 2007

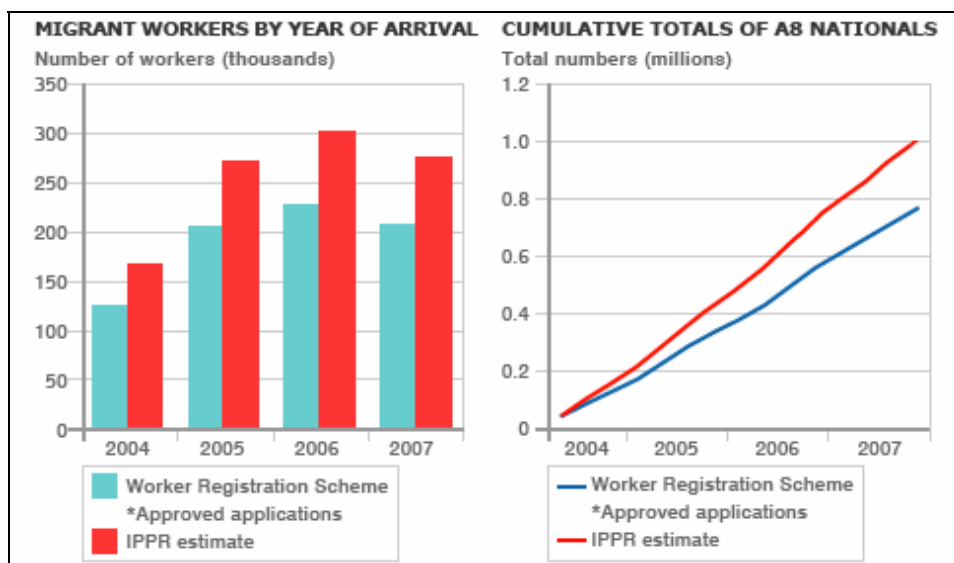

Zdroj: Home Office [8]

IPPR však na základě mnoha průzkumů a výpočtů stanovila odhady, že skutečná data jsou přibližně o jednu třetinu vyšší. [10] Celkový odhadovaný počet pracovních migrantů A8 ve VB byl v prosinci 2007 o něco více než jeden milion. Graf č.5.3a) ukazuje skutečný registrovaný a odhadovaný počet migrantů v letech 2004 – 2007. Graf 5.3b) potom znázorňuje růst počtu pracovních migrantů.

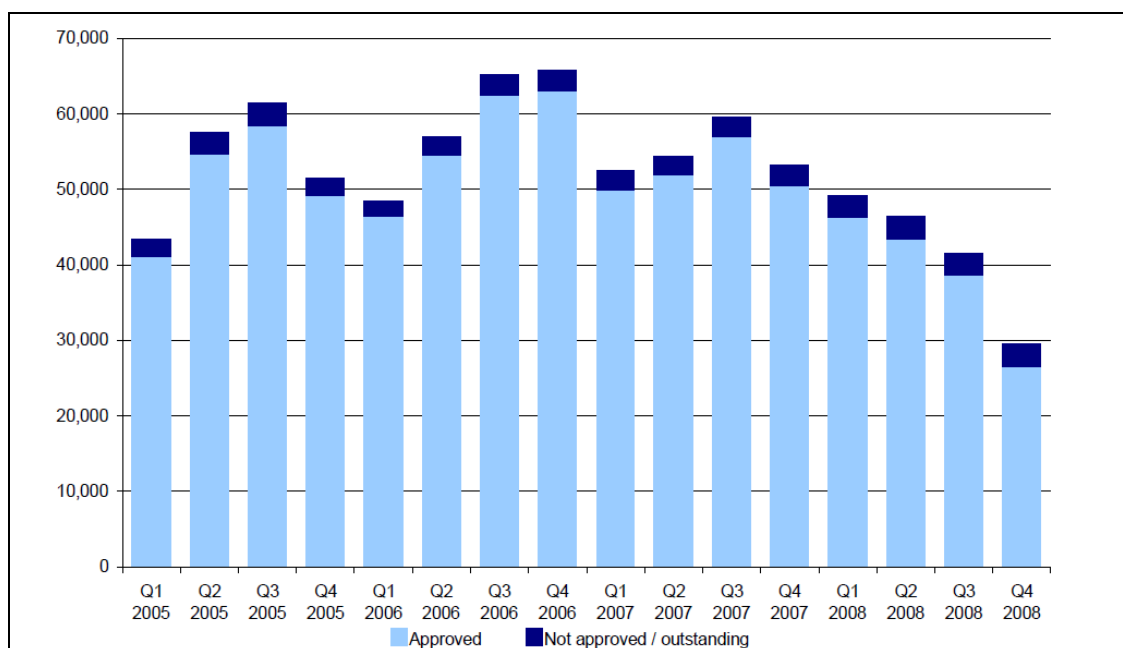
Graf č.5.3a): Vývoj v počtu migrantů A8 v letech 2004 - 2007

Graf č.5.3b): Nárůst počtu migrantů A8 v letech 2004 - 2007

Zdroj: Home Office, IPPR [10]

Graf.č.5.4: Vývoj v počtu žádostí o registraci do WRS, 2005 – 2008

Zdroj: Home Office [9]

Home Office ve své poslední zprávě o monitorování vstupu pracovních migrantů publikované 24.2.2009 zveřejňuje nejnovější data z prosince 2008. [9] Celkový počet žádostí o registraci do WRS je od května 2004 do prosince 2008 - 965 000. Graf 5.4 opět znázorňuje vývoj v počtu žádostí. Navíc z něj ale můžeme výčíst, jaký podíl těchto žádostí byl v jednotlivých kvartálech schválen. Celkem to bylo 926 000.

V roce 2008 podalo žádost 165 000 imigrantů. V porovnání s předchozími lety – 218 000 v roce 2007 a 235 000 v roce 2006 – lze vlivem hospodářské krize sledovat klesající trend. Během 4.kvartálu minulého roku (2008) 29 000 pracovníků zažádalo o registraci. Ve stejném období předešlého roku to bylo 53 000 žadatelů. [9]

ONS sdělilo, že v roce 2008 bylo všem zahraničním dělníkům ve VB vydáno 720 000 National Insurance Numbers, což je o 7% méně než v předchozím roce. [11] Největší pokles (21%) byl ze strany polských pracovníků, avšak i další státy A8 byly na svých nejnižších hodnotách.

Ministr pro imigraci Phil Woolas v článku BBC: *East European Worker Influx Slows* (Přiliv pracovníků z východní Evropy se zpomalil) řekl: „Počet příchozích východoevropských imigrantů dramaticky klesl a průzkumy ukazují, že mnoho z nich se již vrátilo domů. Přesto se vláda snaží zabezpečit, aby i nadále imigrace podporovala britský trh práce a zemi jako celek.“ [11] Občané A8 do VB stále přichází, i když v menším počtu. Přispívají k britské ekonomice, zatímco jejich požadavky na sociální systém jsou malé. [9]

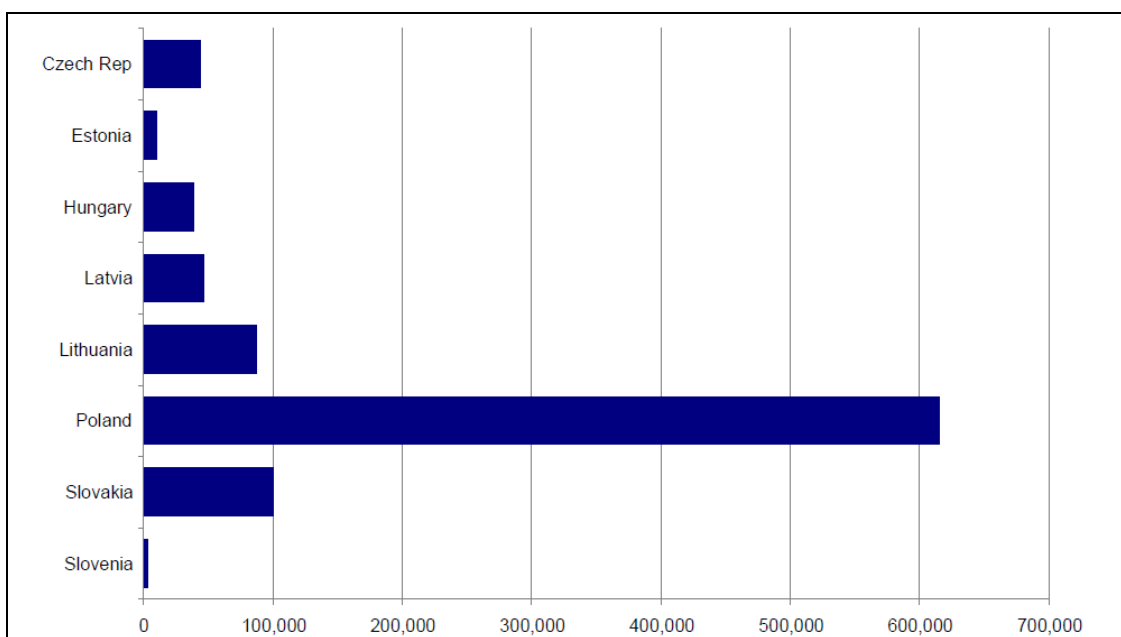
5.4 Charakteristiky pracovních migrantů A8

Statistický úřad a další britské instituce shromažďují informace, které blíže charakterizují pracovní migranty ze zemí A8, porovnávají je a analyzují.

5.4.1 Národnost

Největší imigrační komunitu ze zemí A8 tvoří Poláci (Graf 5.5). V období 2004 – 2008 jich ve VB bylo více než 600 000. Avšak při uvážení velikosti polské populace (38,5 mil. obyvatel) není tento fakt překvapivý. Dále následují Slováci (100 000) a Litevci (90 000). Česká komunita je svou velikostí na čtvrtém místě (necelých 50 000). Jedná se ale o počty všech příchozích, musíme brát v úvahu, že velká část těchto migrantů již odcestovala.

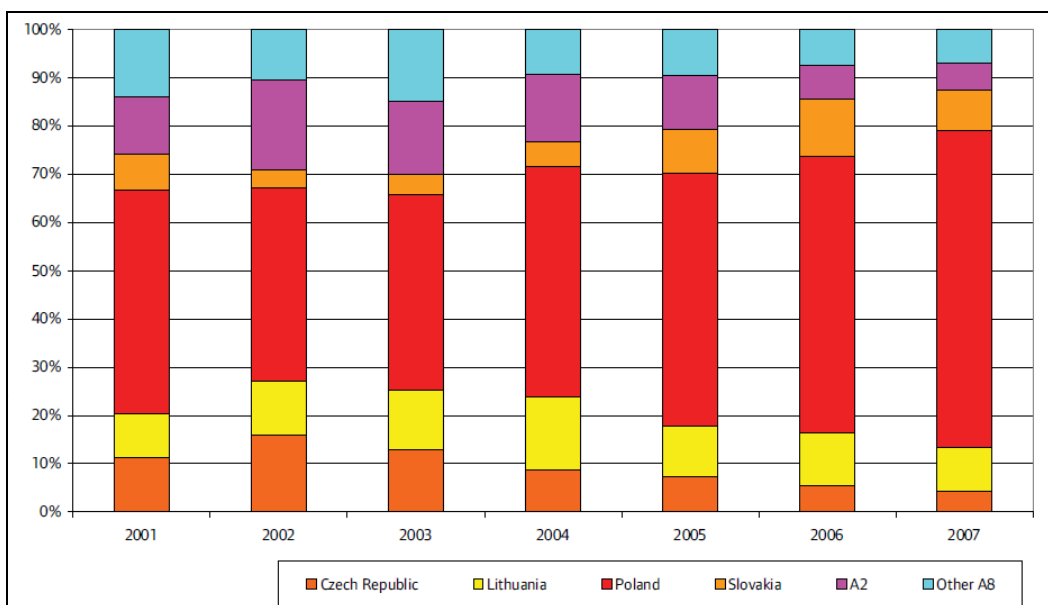
Graf č.5.5: Národnost migrantů se schválenou žádostí do WRS, 2004 – 2008

Zdroj: Home Office [9]

Polský statistický úřad v roce 2006 oznámil, že 580 000 Poláků žije ve VB, což bylo 30% všech Poláků žijících mimo Polsko ve státech EU. Druhou největší imigrační komunitu bylo možné nalézt v Německu (23%). Podle polského úřadu se počet Poláků ve VB mezi lety 2004 a 2005 zvýšil o 127%, avšak nárůst odchozích mezi lety 2005 až 2006 byl 71%. [8] Je nutné dodat, že britské imigrační úřady tak velké změny nezaznamenaly. To opět potvrzuje, že zdaleka ne všichni pracovníci podávají žádost o registraci na HO.

Graf 5.6: Vývoj v podílu schválených žádostí dle národnosti, 2001 - 2007

Zdroj: IPPR [8]

IPPR uvádí, že z hlediska národnosti se migrační vzorce od roku 2001 s výjimkou Polska nijak dramaticky neměnily (Graf. 5.6). Podíl Čechů byl nejvyšší v roce 2002, od té doby však klesal. Opačný trend lze sledovat ve vývoji podílu Slováků. Drtivá většina pracovních migrantů, kteří přišli do VB v roce 2007, byli Poláci. Graf také sleduje podíl pracovníků z Bulharska a Rumunska. Vývoj je podobný jako u Čechů - nejvyšší hodnota v roce 2002 se postupně snižovala a v roce 2007 dosáhla stejné velikosti jako ta česká.

V roce 2008 bylo celkem schváleno 156 000 žádostí, což byl oproti roku 2007 (210 000) propad o 26%. Zatímco počet schválených registrací Čechů, Estonců, Litevců a Slováků klesl o 14%, 4%, 21% a 19% z hodnot roku 2007, počet žádostí Lotyšů a Maďarů vzrostl o 7% a 21%. Polské schválené žádosti tvořili v posledním kvartálu roku 2007 71%, o rok později to však už bylo jen 59%. [9] Opět se jedná o dopady ekonomické recese. Za celé období od května 2004 bylo schváleno pouze 900 žádostí Slovinců, ti tvořili nejmenší migrační skupinu ve VB (Graf 5.5).

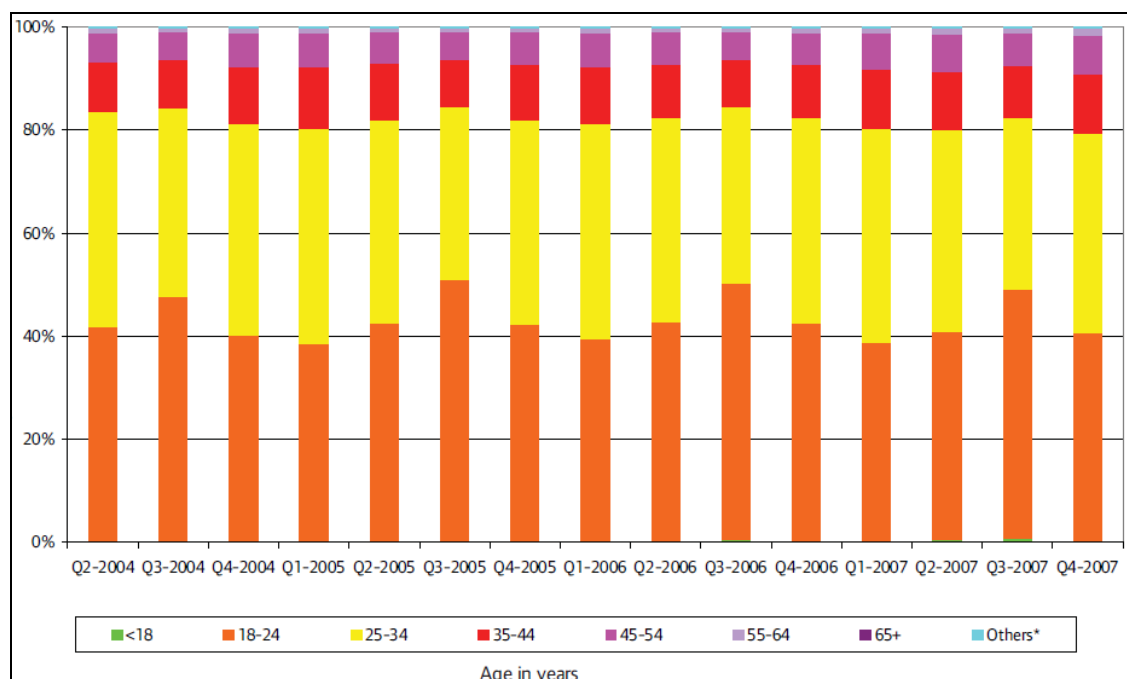
5.4.2 Gender a věk

Podíl mužů registrovaných v letech 2004 – 2007 byl 57%. Profily občanů A8 žijících ve VB z doby před vstupem do EU však prokazují výraznou převahu žen. IPPR toto zdůvodňuje faktem, že „ženy žijí déle než muži“. [8] To však pro vysvětlení nestačí. Skutečnou příčinou může být tehdejší převaha aupair, které získávaly víza mnohem snadněji než zájemci o jiná zaměstnání. A aupair byly převážně ženy.

Údaje z roku 2008 odhalují další zajímavý fakt. Ve třetím kvartálu tohoto roku byl poměr mužů a žen 50:50, ve čtvrtém potom 49:51. [9] To může znamenat, že pracovní migrace Čechů do Velké Británie může být brzy poznamenána trendem feminizace migrace (viz. 2 Pracovní migrace).

Graf 5.7 ukazuje, že migranti A8 po rozšíření EU byly z převážné části ve věku od 18 – 34 let. Více než 8 z 10 pracovníků (82%), kteří se registrovali v období květen 2004 – prosinec 2007, patřili do této kategorie. Více než 4 z 10 pracovníků (43%) potom byli ve věku 18 – 24 let a 39% bylo ve věku 25 – 34 let. Skupina others (další) v grafu představuje pracovníky, kteří při registraci neuvedli svůj věk nebo jim bylo méně než 15 let a více než 75 let.

Graf č.5.7: Vývoj v podílu migrantů A8 dle věku, 2004 - 2007

Zdroj: IPPR [8]

Podobně jako se se vstupem do EU změnily genderové proporce, změnilo se i věkové složení imigrační skupiny. Například v roce 2001 tvořilo skupinu 65+ téměř 15%, dalších 15% bylo ve věku 40 – 64 let. [8] Z toho vyplývá, že věkový průměr se po roce 2004 snížil. Avšak údaje z roku 2008 ukazují opak – 78% ve věku 18 – 34 – v porovnání s rokem 2007 (80%) a 2006 (82%). [9]

5.4.3 Dosažené vzdělání a kvalifikace

Dosažené vzdělání a kvalifikace mají velký vliv pro zařazení imigranta na trhu práce. Pracovníci, kteří získali svou kvalifikaci na území Velké Británie, jsou oproti ostatním ve velké výhodě, protože se snadněji adaptují tamním podmínkám a jsou žádanější. Tabulka 5.8 ukazuje, že například velké množství obyvatel Afriky mimo JAR (62%), Bangladéše a Pákistánu (56%) a původních 15 států EU (55%) získalo svou kvalifikaci ve VB, zatímco většina obyvatel ze skupiny A8 získala svou kvalifikaci mimo VB (85%), a ta zde byla uznána pouze jedné třetině. [5] To je velmi překvapivé, vzhledem k tomu, že do VB přichází tolik obyvatel A8 právě za prací. Pro většinu je pravděpodobně ekonomická motivace tak silná, že tolerují i zaměstnání, které je pod úroveň jejich kvalifikace.

Tab. 5.8: Místo získání nejvyšší kvalifikace dle národnosti v %, 2008

	EU14 ¹	EUA8 ²	U.S.A	Africa ex SA	South Africa	Australia & New Zealand	India	Bangladesh & Pakistan	Non-UK ³
In the UK	55	14	44	62	44	37	42	56	49
Outside the UK	44	85	56	38	56	63	58	43	51
No Answer	1	1	0	0	0	0	0	1	0

Zdroj: Zdroj: Eurostat [5]

5.4.4 Integrace a adaptace trhu práce

Snaha o vstup na trh práce přináší určitá úskalí a překážky. Tabulka 5.9 znázorňuje způsob, jakým pracovní migranti získávali pomoc při hledání zaměstnání. Naprostá většina lidí bez ohledu na místo svého narození našla práci bez jakékoliv asistence. Nejméně oblíbený způsob hledání byl s pomocí migračních a etnických organizací. [5]

Ve VB existuje síť pracovních úřadů *Jobcentre Plus*, která podporuje obyvatele v produktivním věku při hledání zaměstnání nebo získání sociální podpory. [6] Tento způsob hledání práce ale také nebyl mezi migranty velmi častý. Pouhých 8% Afričanů tvořilo jeho nejvyšší hodnotu. Důvodem malého procentuálního zastoupení může být fakt, že hodně pracovních migrantů přichází za prací určitého zaměření, a tu už mají dohodnutou přes soukromou pracovní agenturu. Pracovní agentury byly preferované lidmi z Austrálie a Nového Zélandu (29%), JAR (20%) a A8 (19%). [5] Nejvíce však využívali imigranti z A8 pomoc od svých přátel a příbuzných, protože působili na málo placených pozicích a ty jsou snadněji získávány skrze osobní kontakt. Tento způsob patří i v Čechách k těm nejvýznamnějším.

Tab. 5.9: Místo získání pomoci při hledání zaměstnání dle národnosti v %, 2008

	EU14 ¹	EUA8 ²	U.S.A	Africa ex SA	South Africa	Australia & New Zealand	India	Bangladesh & Pakistan	Non-UK ³
Public employment office	3	5	1	8	4	1	4	5	5
Private employment office	11	19	9	12	20	29	9	6	13
Relatives/friends	19	29	10	15	10	12	20	29	21
Migrant or ethnic organisation	0	2	0	1	0	0	0	1	1
Other help	9	9	16	9	10	7	11	10	9
None - no help received	58	35	65	56	56	51	55	49	52
Total ⁴	100	100	100	100	100	100	100	100	100

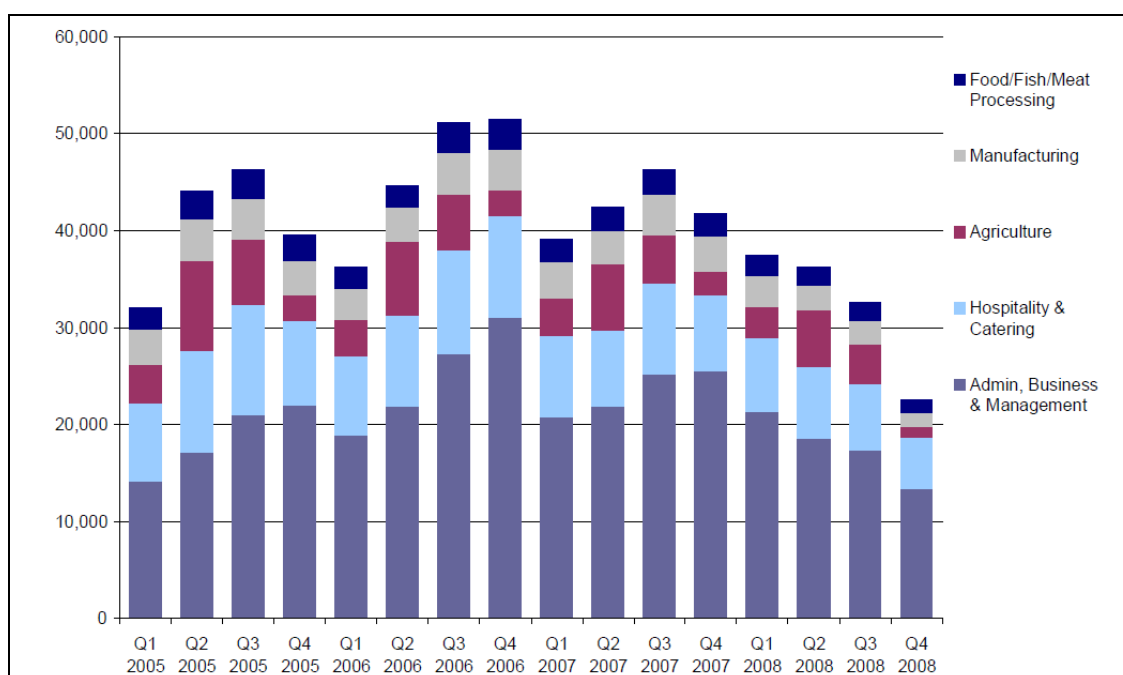
Zdroj: Zdroj: Eurostat [5]

5.4.5 Zaměstnání

Pracovníci ze zemí A8 se vyznačují vysokým stupněm mobility a stěhují se tam, kde je hodně pracovních nabídek. Díky tomu pomáhají zaplnit mezery na britském trhu práce. Pětí hlavními odvětvími, které byly obsazeny registrovanými pracovníky A8 v letech 2004 – 2008, byly: administrace, obchod a management (40%), pohostinství (19%), zemědělství (10%), průmyslová výroba (7%) a potravinářský průmysl (5%). Za poslední rok (2008) bylo rozložení: 45%, 17%, 9%, 6% a 5%. [9]

Rozložení pracovníků v administraci, obchodu a managementu (tato odvětví již vyžadují vyšší kvalifikaci i schopnosti) v posledním kvartálu 2008 bylo stejné jako rozložení v posledním kvartálu 2007 (50%). (Graf 5.10) Zaměstnanost v pohostinství se však zvýšila z 15% na 20% a v zemědělství z 5% na 9%. V průběhu posledních 4 let se toto složení nijak výrazně neměnilo, ale v grafu můžeme pozorovat sezónní změny v sektoru zemědělství (každý rok více v 2. a 3.kvartálu), kde si většina zaměstnavatelů najímá pracovníky v letních měsících.

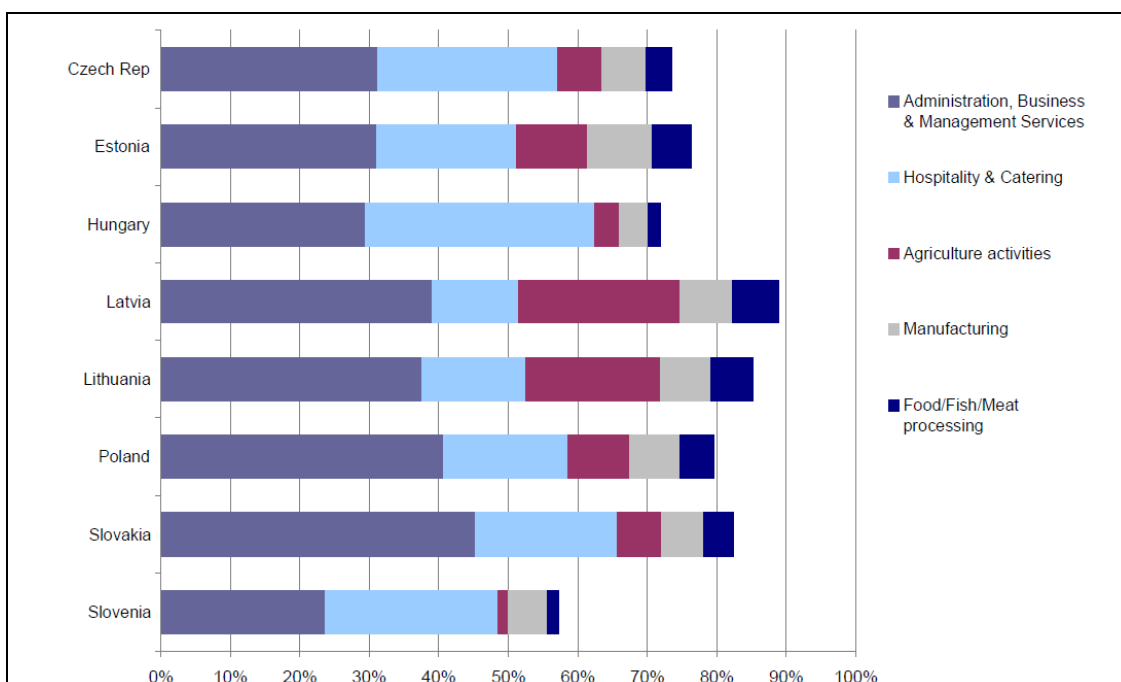
Graf 5.10: Migranti v 5 hlavních odvětvích v letech 2005 - 2008

Zdroj: Home Office [9]

V období květen 2004 – prosinec 2008 bylo rozložení podle národnosti v těchto pěti hlavních odvětvích následné (Graf 5.11): ze všech Lotychů zaměstnaných ve VB pracovalo 23% v zemědělství. Dále to bylo 19% ze všech litevských zaměstnanců. Tyto podíly byly mnohem vyšší než v jiných národnostních skupinách (méně než 10%). Počet polských pracovníků v jednotlivých odvětvích byl sice nejvyšší - ze všech registrovaných bylo 69% Poláků v průmyslové výrobě, dále 68% v administraci, obchodu a managementu a 64% v pohostinství - avšak podíly v odvětvích, která jsou zobrazena v grafu, nedosahovaly nejvyšších hodnot. Největší podíl zaměstnaných v pohostinství bychom našli u Maďarů (33%) a Čechů (26%).

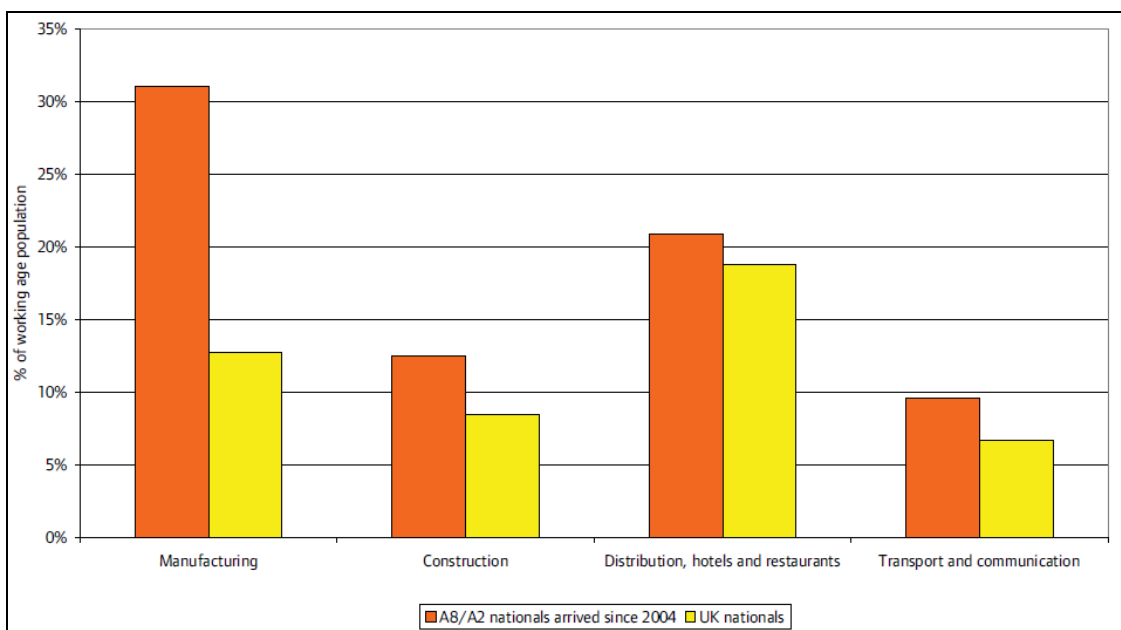
Graf 5.11: Podíl migrantů v 5 hlavních odvětvích dle národnosti, 2004 - 2008

Zdroj: Home Office [9]

Pro Českou republiku byly absolutní hodnoty následující: administrace, obchod a management 12 840 zaměstnanců, pohostinství 10 635, zemědělství 2 660, průmyslová výroba 2 585 a potravinářský průmysl 1 500. Celkem se registrovalo 41 130 pracovníků. Další často obsazovaná odvětví byly prodej, zdravotnictví, stavebnictví, doprava a zábavní a rekreační průmysl. [9]

Graf 5.12: Porovnání zaměstnanosti migrantů A8 a Britů v letech 2004 - 2007

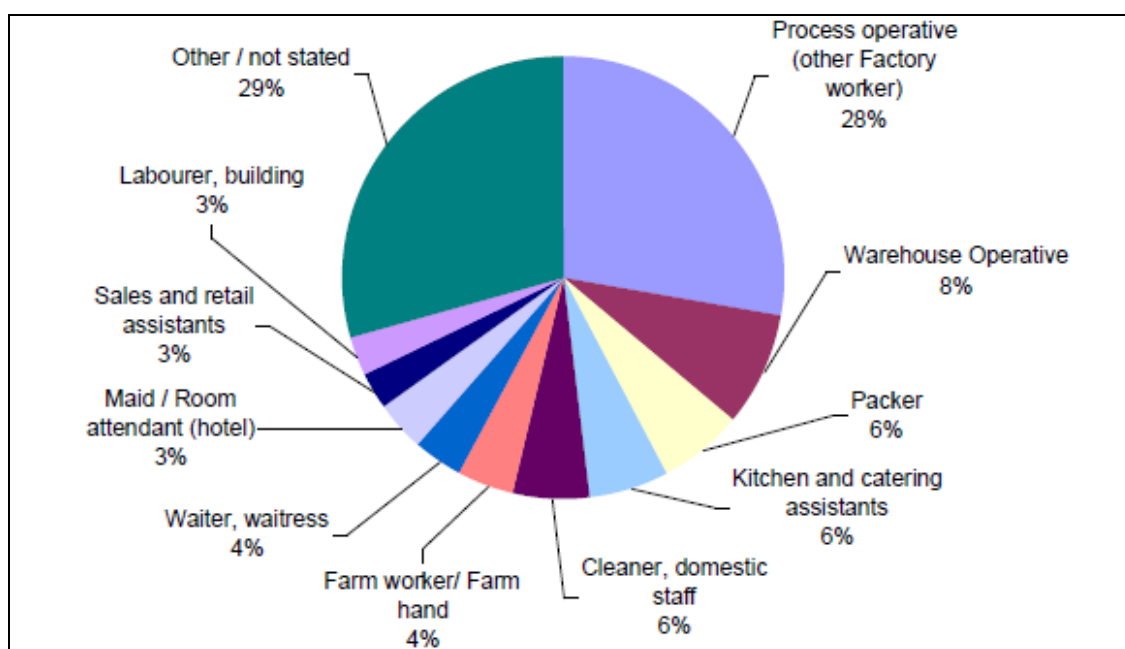

Zdroj: IPPR [8]

Graf 5.12 znázorňuje čtyři hlavní průmyslová odvětví, která byla definována v průzkumu IPPR [8] jako dlouhodobě obsazovaná pracovníky A8, a porovnává zaměstnanost Britů a občanů A8 v těchto skupinách. V každém ze čtyř příkladů je vyšší podíl zaměstnaných pracovníků A8 než pracovníků britských. Tento vzorec je obzvláště výrazný v případě průmyslové výroby, kde je 32% pracovníků A8 a pouze 13% britských pracovníků. Statut dělníka v průmyslové výrobě v Británii tak postupně získává nálepku – zaměstnání pro imigranty, což je označováno jako již zmíněný social labeling (viz. 2.1 Guest Workes).

Obsazení 20 nejčastějších zaměstnání se v průběhu let 2004 – 2008 nijak výrazně neměnilo. 28% zaměstnanců pracovalo jako dělníci ve výrobě (Graf 5.13). Následuje 8% skladníků, 6% baličů, 6% zaměstnanců v občerstvení, 6% uklízečů a pomocníků v domácnosti, 4% pracovníků na farmách, 4% číšníků, 3% pokojských, 3% prodavačů, 3% dělníků (převážně ve stavebnictví) a 29% dalších (mezi nimi asistenti a sekretářky).

Graf 5.13: Deset nejčastějších zaměstnání migrantů, 2004 - 2008

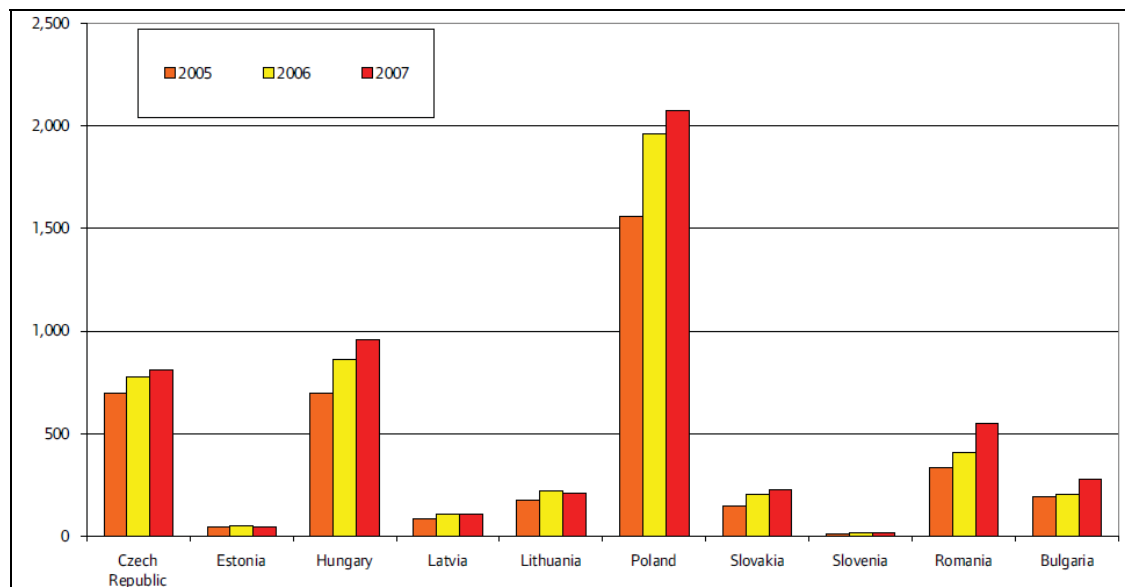

Zdroj: Home Office [9]

Přestože počet migrantů A8 vykonávajících práci s vyšší kvalifikací je nízký, *General Medical Council* (GMC, Lékařská rada) zaznamenala nárůst zaměstnanosti lékařů ze zemí A8. [8] V letech 2005 – 2007 počet stoupl o 25% (přibližně 1 300). Graf 5.14 ukazuje, že mezi 3 státy s nejvyšším počtem vyslaných lékařů patří Polsko, Maďarsko a Česká republika. A opravdu mezi hlavní nabídky prací ve Velké Británii

na Evropském portálu pracovní mobility *EURES* (European Employment Services – Evropské služba zaměstnanosti) patří právě zaměstnání jako jsou zubaři, zdravotní sestry nebo pečovatelé. [12]

Graf 5.14: Počet lékařů A8 registrovaných do GMC v letech 2005 - 2007

Zdroj: General Medical Council [8]

5.5 Distribuce pracovních migrantů A8

Migranti ze zemí A8 se usadili v mnohem větším počtu oblastí VB než předchozí skupiny. To opět potvrzuje jejich vysoký stupeň mobility. V období květen 2004 – prosinec 2008 zaznamenal region Anglia – hrabství východní Anglie (Bedfordshire, Cambridgeshire, Essex, Hertfordshire, Norfolk a Suffolk) – nejvíce příchozích pracovních imigrantů A8 z celé VB (15%). [9] V roce 2008 *East of England Development Agency* (Agentura pro rozvoj Východní Anglie) pověřila IPPR k vedení průzkumu, který měl analyzovat dopady pracovní migrace na tuto oblast a její ekonomiku. Imigrace byla vždy známým rysem britského východu, ale za posledních deset let se její množství a dopady výrazně zvýšily. Data ukazují, že 10% populace tohoto regionu je jiné národnosti. Nárůst od roku 1997 činí 124%. [13]

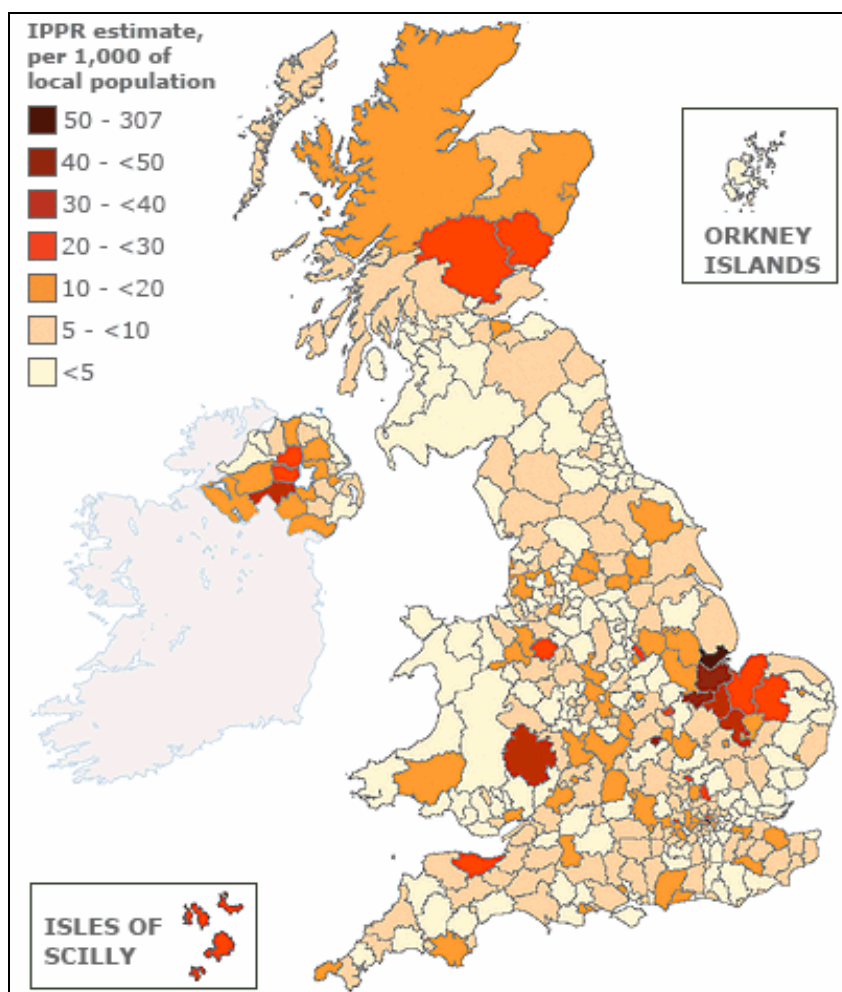
Migrace z „východu na východ“, jak ji IPPR nazývá [13], tedy z východní Evropy do východní Anglie, získala na významu. Průzkum ukázal, že 13% imigrantské populace tohoto regionu tvoří občané A8, což je v porovnání s celostátním průměrem více (průměr činí 10%). Nyní nalezneme v každém městě ve východní Anglii občana

ze země A8. Většina z nich pracuje na farmách nebo v potravinářském průmyslu. 32% této populace přicestovala do tohoto regionu v posledních pěti letech, celkově do VB to je 29%. [13]

Dalšími regiony s vysokým počtem pracovníků A8 jsou průmyslová oblast Midlands – hrabství střední Anglie – s 13% a Londýn s 12%. Severní Irsko a Wales mají nejnižší hodnoty – 4% a 3%. [9] Podíl zaměstnanců v Londýně se snížil z 20% (2004) na 14% (2008), ale byl vyšší oproti roku 2007 (10%). Podíl v oblastech Anglia, Střední Anglie a Jihovýchodní Anglie se zvýšil, v ostatních, podobně jako v Londýně, klesl.

Mapa 5.15 znázorňuje distribuci imigrantů A8 ve VB v přepočtu na 1000 obyvatel domácí populace. [15] Údaje se téměř shodují s výjimkou Skotska a Severního Irska. Na mapě tyto regiony působí jako silně zastoupené imigrační komunitou, avšak data zkresluje nižší hustota obyvatelstva. Skutečný počet imigrantů A8 zde není tak vysoký.

Mapa 5.15: Distribuce migrantů A8 ve VB/1000 obyv., 2004-7

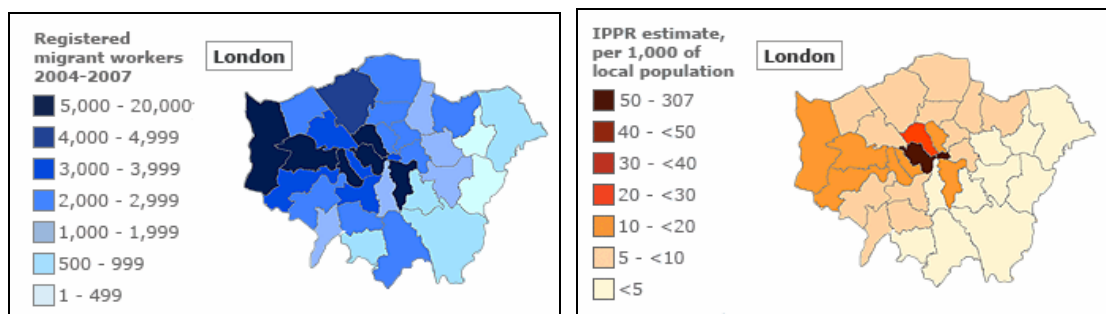

Zdroj: IPPR [15]

Podobné rozdíly můžeme sledovat i na mapě městských obvodů Londýna (Mapa 5.16 a 5.17). Přestože The City of London na mapě 5.16 (přímo uprostřed) nepatří mezi obvody s nejvyšším počtem imigrantů, na mapě 5.17 má jako jediný společně s obvodem Westminster nejvyšší podíl imigrační populace na 1000 obyvatel (50-307 obyv./1000 obyv.). [15] Důvodem je malý počet britských občanů s trvalým bydlištěm v tomto obvodu. Již v 50. letech minulého století začal trend stěhování Londýňanů z centra na předměstí, která poskytovala vyšší kvalitu života. Centrum bylo postupně dosídleno občany s nízkým příjmem, nezaměstnanými, imigranty a etnickými minoritami. (Waugh, 2002) Nejvíce Čechů se shromažďuje v obvodu Barnet na severovýchodě Londýna.

Mapa 5.16: Migranti A8 v Londýně, 2004 – 2007

Mapa 5.17: Podíl migrantů v Londýně, 2004 - 2007

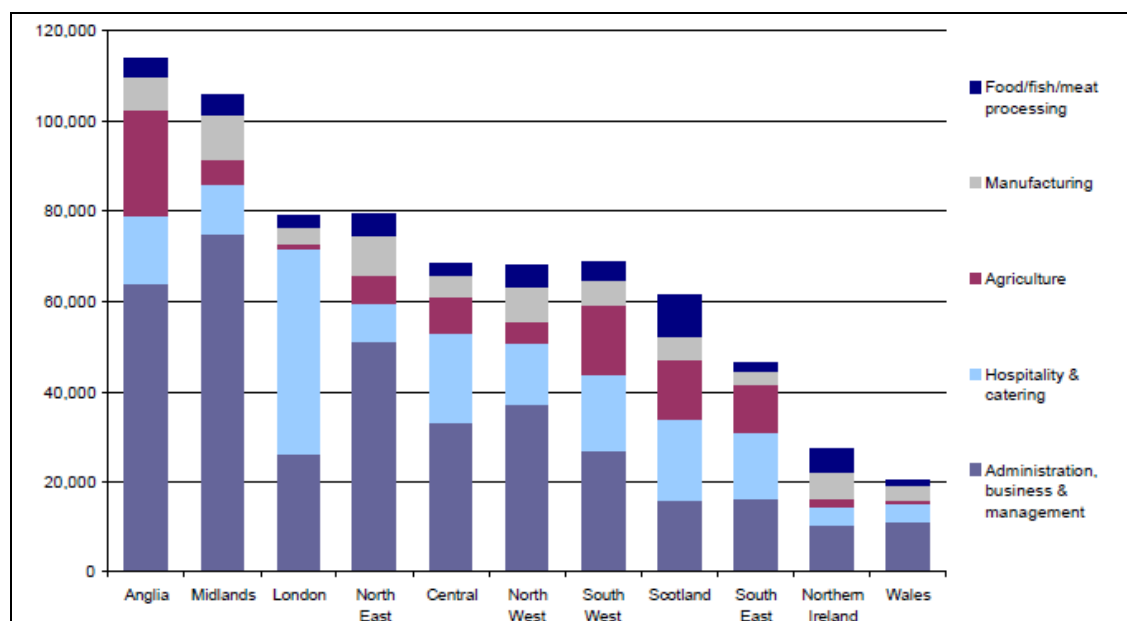

Zdroj: IPPR [15]

Publikace *Floodgates or turnstiles?* [8] kromě dat z registrace pracovníků do WRS také používá údaje z databáze žádostí o National Insurance Number. Jejich analýzy říkají, že největší koncentrace pracovníků A8 je v Londýně a jihovýchodní Anglii. Doplňující průzkum zjistil, že určitá část imigrantů, kteří pracovali původně ve východní Anglii, se časem přestěhovala kvůli nedostatku práce právě do těchto míst.

Největší počet zaměstnavatelů občanů A8 v pohostinství byl v Londýně – 27%. [9] Podíl ze všech zaměstnavatelů v této lokaci byl 42% (Graf 5.18). Následoval jihovýchod Anglie (24%) a Skotsko (23%). V oblasti Midlands mělo 61% zaměstnavatelů pracovníky A8 v administrativě, obchodu a managementu, v severovýchodní Anglii to bylo 55%, ale v Londýně pouze 24% a ve Skotsku 21%. Zaměstnavatelů v zemědělství bylo v jihozápadní Anglii a ve Skotsku 18% a 17% v oblasti Anglia a v jihovýchodní Anglii. Graf neuvádí zaměstnavatele v ostatních odvětvích, proto vypadají jednotlivé podíly větší.

Graf 5.18: Distribuce zaměstnavatelů migrantů A8 dle odvětví, 2004 - 2008

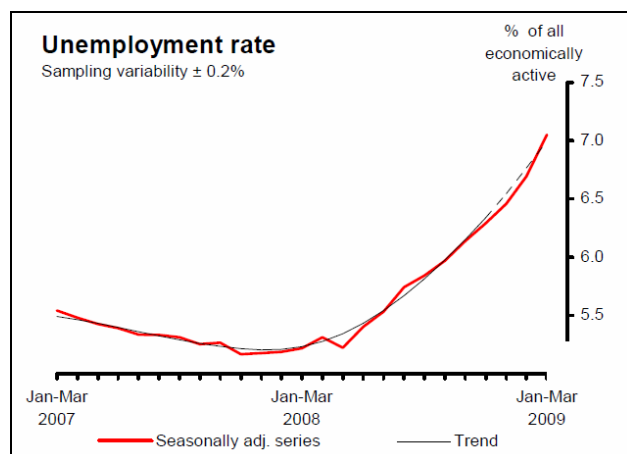

Zdroj: Home Office [9]

5.6 Současná situace

Statistika pracovního trhu z května 2009 ukazuje, že důsledkem ekonomické recese počet nezaměstnaných v Británii vzrostl na 7,1%. [3] V grafu 5.19 můžeme sledovat nárůst o 0,8% (244 000 obyvatel) oproti předchozímu kvartálu. Pro stejné období předchozího roku byla hodnota 5,2%. Nesnížil se však pouze počet zaměstnaných. ONS (Office for National Statistics) uvádí, že klesl i počet pracovních míst a výše vyplácených mezd. To se odráží v současných nabídkách zaměstnání ve Velké Británii, které často vyžadují *British passport only* (pouze občany s britským pasem).

Graf 5.19: Míra nezaměstnanosti ve VB, 2007 - 09

Zdroj: Office for National Statistics [3]

5.7 *Prognózy vývoje pracovní migrace ze zemí A8*

Zatímco předchozí část této kapitoly hovořila o velkém významu migračního proudu ze zemí A8 do VB, ta následující uvede faktory, které v poslední době omezily význam tohoto proudu a pravděpodobně ho i v budoucnu budou dále zmenšovat. Tyto faktory se týkají především měnících se podmínek v daných zemích a těžko mohou být ovlivněny měnící se situací ve VB. [8]

1. ***Rozvoj zemí A8*** – ekonomické podmínky nových členských států EU se zlepšují v porovnání těm ve VB, proto je ekonomická motivace pro příchod oslabena.
2. ***Alternativní destinace*** – další členské státy upouští od restrikcí proti pracovním migrantům A8 a ti je nyní vidí jako nové cílové destinace.
3. ***Demografické změny A8*** – pokles počtu narozených A8 v 80.letech snížil počet potenciálních migrantů. Tento trend bude platit i pro nastávající roky.
4. ***Devaluace libry*** – hodnota libry ve vztahu ke koruně nebo zlotému od roku 2004 významně klesla a platy jsou teď o čtvrtinu až třetinu nižší.

6. Sociální aspekt migrace

Tato kapitola sleduje, jaké jsou životní zkušenosti českých imigrantů mimo jejich zaměstnání ve Velké Británii. Důraz je kladen především na způsob trávení volného času, sociální vztahy, předsudky a diskriminaci. Všechny tyto ukazatele nám totiž odhalují, jak se Češi začleňují do britské společnosti a jak se cítí být přijímány samotnými Brity.

6.1 Volný čas

Důležitým faktorem pro integraci imigrantů je způsob trávení jejich volného času. Rozhodující je nejen délka pracovní doby nebo platové podmínky ale také znalost anglického jazyka. Rozdíl bude pravděpodobně i mezi těmi, jejichž kolegové jsou britské národnosti, a těmi, kteří se v práci pohybují mezi Čechy. Čas mimo práci může být využit pro návštěvu jazykových kurzů, kulturu, sport, cestování nebo setkání s přáteli. Aupair tvoří trochu jinou skupinu vzhledem k tomu, že se jejich životní podmínky liší – jsou začleněny přímo do britských rodin, kde pracují i žijí.

6.2 Sociální vztahy

Pro zkoumání sociálních vztahů je důležitou informací, s kým imigranti žijí a s kým tráví svůj volný čas. Zajímáme se ale i o to, jak jsou přijímáni Brity a jaké zaujímají Britové postoje vůči nim. Otázkou je, zda je možné identifikovat faktory, které mohou ovlivnit sociální kontakt mezi přistěhovalci a zbytkem společnosti.

6.3 Předsudky a diskriminace

Již existuje i několik průzkumů, které přinesly výsledky zkoumání předsudků a diskriminace směřovaným proti imigrantům ze střední a východní Evropy. Průzkum *Home Office Citizenship Survey* (Občanský průzkum organizace Home Office) [2] zahrnul poprvé otázku na toto téma v roce 2005, rok po vstupu zemí A8 do EU. Přestože si veřejnost více spojuje pojem diskriminace s asijskými nebo muslimskými komunitami, 14 % odpovědělo, že cítí nárůst diskriminace vůči novým imigrantům, z toho 12% právě proti imigrantům ze střední a východní Evropy. Přestože tato komunita nepředstavuje pro Velkou Británii etnickou, rasovou nebo kulturní hrozbu, mnoho Britů ji vidí jako hrozbu ekonomickou.

6.4 Empirické šetření

Podkladová data pro tuto kapitolu byla získána průzkumem. Cílem bylo shromáždit informace o charakteristice, chování a postojích určité skupiny populace. Touto skupinou byli čeští imigranti ve Velké Británii, kteří sem přicestovali za prací. Výzkum se snažil porozumět faktorům, které ovlivňují vnímání a zkušenosti imigrantů mimo jejich zaměstnání.

Důvodem pro průzkum byl vzrůstající zájem politiků, statistických úřadů a např. i médií o život imigrantů v hostitelských zemích. Důsledkem globalizace a narůstající prostorové mobility obyvatelstva totiž tato problematika narůstá na významu. Mnoho politiků, kteří jsou zastánci ekonomické imigrace, tvrdí, že pro integraci stačí přidělení státního občanství. Tuto myšlenku však mnoho lidí vyvrací a mezi nimi je i Giovanni Sartori (2005, s.11): „Imigrant se může v ekonomii jevit jako prospěšný, jenže to nic nedokazuje mimo oblast ekonomie – především tam, kde na tom nejvíce záleží, tedy na poli dobrého soužití.“ A právě pro dosažení dobrého soužití je nutné poznat, jak se imigranti chovali doposud, jaké měli názory a co ovlivnilo tyto názory. Potom je teprve možné na to navázat a budovat novou imigrační politiku, která umožní spokojenou koexistenci domácí a nověpříchozí populace.

6.4.1 Metody průzkumu

Tento průzkum byl sestaven podle pravidel a pokynů publikovaných v knize *Key Methods in Geography* (Clifford, N. and Valentine, G., 2003). Dále se inspiroval průzkumy *Joseph Rowntree Foundation* [2], což je nezávislá charitativní organizace, která se zajímá o sociální problémy ve Velké Británii, snaží se porozumět jejím příčinám a identifikovat způsoby, jak tyto problémy překonat.

Současně byly použity kvantitativní i kvalitativní metody. Dotazníkem (viz. Příloha č.1) s převážně uzavřenými otázkami byly získány informace o životě českých imigrantů, které nebyly dostupné v publikovaných zdrojích. Následná interview měla za cíl zachytit kvalitativní informace.

6.4.2 Konstrukce dotazníku

Nejprve byly sestaveny otázky faktické, které podávaly informace o respondentovi, jeho pobytu ve Velké Británii a způsobu trávení volného času, dále pak názorové, které přibližovaly jeho sociální vztahy, názory na britskou mentalitu, předsudky a diskriminaci. Otázky byly jednoduché bez složitých spojení nebo dlouhých slov, aby

nedošlo k nejasnosti a zbytečnému zmatení tazatele. Jednalo se o otázky s uzavřenými odpověďmi typu *ano - ne* nebo v pětistupňovém měřítku *rozhodně ano - spíše ano – možná – spíše ne – rozhodně ne*. Tento způsob byl jednodušší pro analýzu a následnou interpretaci výsledků. Limitované kategorie odpovědí navíc umožnily respondentům snadnější zodpovězení otázek.

Pro získání větších detailů a bohatosti odpovědí, bylo na konci dotazníku vyhrazeno místo pro poznámky, kde mohli respondenti plně a vlastními slovy vyjádřit své názory a postřehy. Další sběr kvalitativních informací proběhl během interview s několika respondenty. Ve výsledcích tohoto empirického šetření jsou proto uvedeny nejen číselné hodnoty ale i citace názorů respondentů, které vytváří jasnější představu o této problematice.

6.4.3 Pilotní testování

Důležitým krokem pro konstrukci dotazníku bylo jeho pilotní testování, které proběhlo během setkání lidí s pracovními zkušenostmi z Velké Británie dne 29.4.2009 v Malém sálu Krajské vědecké knihovny v Liberci (pozdávka viz. Příloha č.2). Cílem však nebylo jen otestovat funkčnost dotazníku nebo si vylepšit dovednosti pro vedení interview ale i umožnit účastníkům podělit se o své zkušenosti a poslechnout si povídání jiných. Tato akce byla zaštitěna organizací British Council, která propaguje britskou kulturu a jazyk v zahraničí.

6.4.4 Strategie vedení průzkumu

Pro vedení průzkumu a šíření dotazníku bylo použito více strategií s různými výhodami a nevýhodami jako byl např. čas, výše nákladů nebo kvalita informací. Rozesílání dotazníků přes email bylo nejrychlejší a nejlevnější možností jak oslovit co největší počet respondentů, avšak tento způsob postrádal bližší vysvětlení odpovědí. Toho bylo lépe dosaženo přímou distribucí dotazníku, kde osobní kontakt umožnil doplnit informace a vysvětlit případné nejasnosti. Setkání tváří v tvář byla také využita pro interview, která jsou časově náročnější, protože vyžadují větší přípravu a propojení otázek z dotazníku do souvislostí. Zároveň ale podala kvalitnější informace, které obohacují celkový výstup průzkumu.

6.4.5 Výsledky empirického šetření

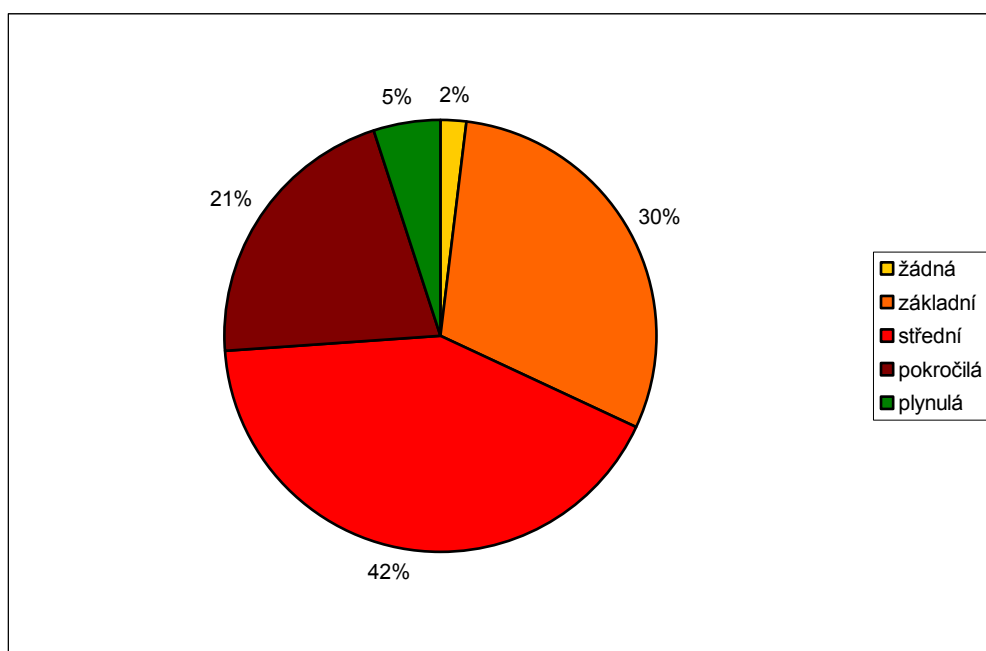
Průzkum proběhl na území Londýna v první polovině května 2009. Následující informace byly získány analýzou zodpovězených dotazníků a rozbořem provedených interview.

Charakteristika imigrantů

Dotazník zodpovědělo celkem 108 respondentů. Genderové rozložení tohoto vzorku české imigrační komunity bylo téměř vyrovnané, počet žen lehce převýšil počet mužů (52 mužů, 56 žen), což potvrzuje statistiky z kapitoly 5.4.2 Gender a věk. Respondenti byli z velké části mladí lidé ve věku od 20 do 32 let. Jejich průměrný věk byl 26 let. Podle všeobecného věkového rozdělení (viz. 2.4.5 Věk) se tedy jednalo o dvě skupiny: do 25 let – příprava na kariéru, 26 – 35 let – začátek kariéry a změny v osobním životě.

Jedna třetina označila svou znalost anglického jazyka jako základní, 21% jako pokročilou, největší však byla skupina se střední úrovní dovednosti, tvořila 42% (Graf 6.1). Dva respondenti přijeli do Velké Británie bez jazykového vybavení, pět hovořilo naopak plynule. Je ale nutné doplnit, že se jednalo o sebehodnocení a znalosti respondentů nebyly nijak ověřovány. Skutečná úroveň jejich znalostí tak mohla být odlišná.

Graf 6.1: Respondenti dle znalosti anglického jazyka

Při porovnávání dalších charakteristik mezi českou a britskou komunitou lze opomenout hledisko etnicity a rasy, která je stejná. Avšak nelze říci, že by mezi našim a britským národem nebyly rozdíly. Právě odlišná jazyková identita je to, co někdy způsobuje kulturní šok, když se Brit potká s Čechem.

„Musím se přiznat, že mi to chvíli trvalo, než jsem se naučila vyjadřovat v angličtině se všemi zdvořilými frázemi, jako je: Promiňte, moc se omlouvám, že vás obtěžuji, ale chtěla bych vědět, jestli by vám nevadilo, kdybych si půjčila vaši slánku. Češi, Poláci i Rusové jsou v tomhle mnohem přímější a je pravda, že na Angličany někdy působíme trochu hrubě a neurvale.“ (aupair, 23 let)

Pro imigranty ve Velké Británii je pro kladné přijetí v britské společnosti důležité ovládat s anglickým jazykem i umění vyjadřovat se. Respekt k ostatním lidem a jejím názorům, určitá míra diplomacie a zdvořilost jsou zde na prvním místě. Tyto hodnoty byly vytvořeny již v dobách rytířství před mnoha staletími, proto není divu, že je zde toto chování tak zakořeněné.

Zaměstnání

Velké množství oslovených mělo málo placenou práci, která neodpovídala jejich vzdělání nebo předchozímu zaměstnání v České republice. Pouze několik pracovalo v odvětvích administrativa, obchod a management, která byla ve statistikách také významně zastoupena (viz. 5.4.5 Zaměstnání). Většina tedy přijala zaměstnání s nižší kvalifikací z důvodu vyšších příjmů, než jaké jsou v ČR, nebo možnosti zdokonalit svou znalost angličtiny. Dále tolerovali horší podmínky, protože vnímali danou situaci jako dočasnou a usilovali o lepší zaměstnání nebo se chystali na odchod ze země v souvislosti s danou situací na trhu práce.

Velké množství (43%) pracovalo v pohostinství (např. kuchař, číšník, servírka, obsluha za barem, pokojská), 26% jako aupair a 14% ve stavebnictví. Aupair měli často i vedlejší zaměstnání (uklizení, hlídání dětí), což bylo před vstupem do EU posuzováno jako ilegální, neboť se to neslučovalo s imigračním statutem jejich pracovních víz.

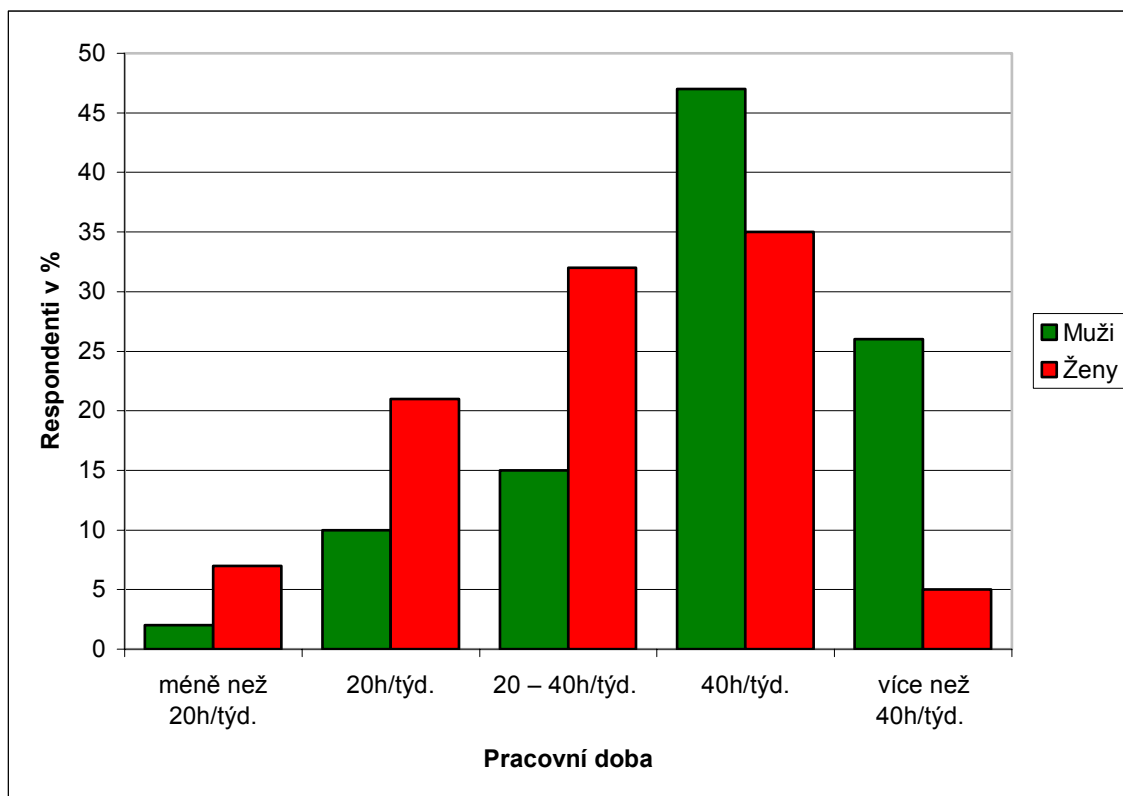
Dotazník zahrnuje také sektor zemědělství, protože bylo osloveno i 5 bývalých zaměstnanců farmy z JV Anglie, kteří se v dané době přestěhovali do Londýna a hledali tam nové uplatnění. Jejich výpovědi se zajímavými postřehy posloužily jako porovnání života ve velkoměstě a na venkově.

12% imigrantů mělo zaměstnání jiného charakteru než předchozí skupiny, patřily mezi ně např. prodavačky, administrátorky, zdravotní sestry nebo např. učitel autoškoly. Ti měli z velké části tendenci pracovního růstu a jejich ambice jim umožnily dosáhnout někdy i lepšího pracovního postavení než v České republice.

Respondenti pracující ve stavebnictví byli všichni muži, naopak mezi aupair převažovaly ženy (pouze 2 muži). Ostatní sektory byly genderově téměř vyrovnané.

Nejčastější délka pracovní doby byla 40 hodin týdně (Graf 6.2). Počet mužů s touto pracovní dobou (47%) ale převyšoval nad počtem žen (35%). Zaměstnanci na částečný úvazek někdy pracovali méně než 20 h/týd., jednalo se však o malé množství respondentů – 2% mužů a 7% žen. Polovina žen pracovala 20 h/týd. nebo 20 – 40 h/týd., patřily mezi ně převážně aupair a zaměstnankyně pohostinství, které však často dělají i „přesčasy“. Pouze 5% žen přesáhlo hranici 40 h/týd., mužů bylo mnohem více – 26%. Tento fakt byl zdůvodňován nárazovými zakázkami ve stavebnictví, které vyžadují dlouhou pracovní dobu.

Graf 6.2: Respondenti dle délky pracovní doby

Způsob trávení volného času

Pracovní zkušenost imigrantů měla velký dopad na jejich život mimo zaměstnání, což dokazovalo, že pracovní podmínky a způsob trávení volného času nemohou být posuzovány izolovaně. Mezi klíčové faktory patřil druh zaměstnání a délka pracovní doby, s jejímž nárůstem se snižovala frekvence návštěvnosti kulturních a vzdělávacích institucí nebo sportovních a rekreačních zařízení. V dotazníku nezazněla otázka příjmů, ty mají ale určitě také velký vliv.

Nejčastěji respondenti navštěvovali restaurace a kluby – 52% alespoň 1x týdně (Tab. 6.3). Vzhledem k tomu, že knihovny poskytují využití internetu zdarma, patřili také k často navštěvovaným. Kulturní zařízení jako jsou muzea, galerie nebo divadla měly nižší frekvenci návštěvnosti – 1x za měsíc (39%), 1x za 3 měsíce (26%) a 21% do nich zavítalo jen jednou za půl roku. Oblíbená byla vystoupení českých umělců přímo v Londýně. Mnoho herců, muzikantů ale i bavičů zavítalo na „ostrov“, aby potěšili své příznivce, mezi nimi např. Miroslav Donutil (Obr. 6.4). Podobně na tom byla i sportoviště. To ale neznamená, že by si imigranti nenašli chvíli na sport. Bazény a fitness centra v Londýně vyžadují vyšší poplatky, proto je někdy lepší volbou běh v parku, jízda na kole nebo poznávací výlet mimo město.

Tab. 6.3: Způsob trávení volného času dle frekvence návštěvnosti [v %]

	1x týd.	1x za 2 týd.	1x za měs.	1x za 3mės.	1x za 6mės.
Knihovna	32	36	11	10	11
Kulturní zařízení*	2	12	39	26	21
Sportovní zařízení	12	8	37	34	9
Restaurace a kluby	52	38	10	0	0

* muzeum, galerie, divadlo, koncert

Pracovníci na farmách zdůrazňovali izolovanost venkova od všech těchto zařízení. Během svého pobytu nenavštívili ani jednu knihovnu, internet využívali jednou týdně v informačním centru v nejbližším městě. Muzeum a galerii navštívili jednou za půl roku během výletu do Londýna. Muži během letního období hráli jednou až dvakrát týdně fotbal na hřišti v nedaleké vesnici, kam také všichni chodili do restaurace. To byl také jejich jediný kontakt s Brity mimo zaměstnání, kde byli spolupracovníci převážně polské, ruské a ukrajinské národnosti, nadřazení však byli Britové.

Obr. 6.4: Miroslav Donutil v Londýně

Foto: Jitka Naarová

Způsob využití služeb se s prodlužující délkou pobytu výrazně neměnil. Výjimku tvořila skupina nově příchozích, kteří teprve poznávali své okolí a jeho možnosti, a lidé žijící v Británii déle než 3 roky. Ti byli z větší části ochotni utratit peníze i v dražších sportovních zařízeních nebo kulturních institucích.

„Z počátku jsem se soustředil jen na práci a výdělek, ale po dvou letech jsem měl pocit, že vůbec nežiju a řekl jsem si dost. Přestože je v Londýně všechno neskutečně drahé, zajdu si rád zacvičit do posilovny nebo zalést na stěnu. Pokud tu má koncert dobrá kapela, sejdeme se s přáteli a pořádně si to užijeme. Nechci své mládí obětovat pouhým výdělkům, chci také zážitky!“ (zedník, 29 let)

Ženy navštěvovaly knihovny a kulturní zařízení častěji než muži, ti trávili více času ve sportovních zařízeních nebo restauracích a klubech.

Většina aupair trávila svůj volný čas stejně – v restauracích, klubech, muzeích nebo galeriích – často ve společnosti dalších českých aupair. Do knihoven chodili ze všech skupin nejčastěji, převážně se zdokonalovat v anglickém jazyce. Volné víkendy využívali pro krátké výlety do centra nebo mimo město. Hodně se zde odrážel fakt, že mnoho z nich nemělo fixní pracovní dobu a muselo se přizpůsobovat požadavkům svých hostitelských rodin. Některé aupair označili svůj život v Londýně jako velmi hektický a tvrdý.

Návštěva kurzů anglického jazyka

Nelze popřít význam jazykových dovedností při hledání zaměstnání a následně i integraci do nové komunity. Obtíže je možné odstranit navštěvováním jazykového kurzu, který odpovídá potřebám jednotlivce. To bylo ale značně ovlivněno zaměstnáním, délkou pracovní doby a jazykovou vybaveností.

Angličtina byla pro mnoho respondentů motivací pro samotný příchod do VB. Především aupair očekávali od svých hostitelských rodin, že jim umožní a zaplatí návštěvy jazykového kurzu, je to dokonce přímo stanoveno v zákonu o aupair. 56% z nich jazykový kurz navštěvovalo (Tab. 6.5), byla to vůbec největší část ze všech skupin zaměstnání. Dále 44% zaměstnanců v pohostinství a 41% z nerozlišené skupiny s již popsanou ambicí profesního růstu, ke které zdokonalování jazyka určitě patří. Pracovníci ve stavebnictví se soustředili více na výdělek (pouze 4 z nich, což je 26%, navštěvovali kurz) a z pěti pracovníků na farmách kurzy nenavštěvoval nikdo. Vyjádřili však touhu po zlepšení svých jazykových dovedností a určili plán do budoucna toto změnit.

Tab. 6.5: Návštěvování jazykových kurzů dle zaměstnání

Zaměstnání	Ano [%]	Ne [%]
Pohostinství	44	56
Zemědělství	0	100
Stavebnictví	26	74
Aupair	56	44
Jiné	41	59

Tab. 6.6: Navštěvování jazykových kurzů dle znalosti AJ

Znalost AJ	Ano [%]	Ne [%]
Žádná	0	100
Základní	9	91
Střední	30	70
Pokročilá	40	60
Plynulá	80	20

Do kurzů chodili převážně ti, jejichž úroveň angličtiny byla pokročilá nebo plynulá (Tab. 6.6). Avšak nelze říci, jestli chodili do kurzů navzdory tak dobrým znalostem nebo jejich znalost byla důsledkem toho, že se v kurzech vzdělávali. Dále se výuky účastnilo 30% se střední a pouze 9% se základní úrovní, přestože by tato většinová skupina respondentů práci na jazykové vybavenosti výrazně potřebovala.

Dlouhá pracovní doba byla častou příčinou, proč imigranti jazykové kurzy nenavštěvovali.

„Dva měsíce jsem chodila do večerních kurzů, ale po celodenním stání na nohou v práci jsem byla tak unavená, že jsem si to v podstatě jen odseděla. Další kurzy mi potom přišly jako ztráta peněz, takže se spíše snažím pochytit něco v práci od kolegů nebo hostů v kavárně.“ (servírka, 24 let)

Několik respondentů, kteří přicestovali do Británie před květnem 2004, vyjádřilo potěšení ze změny placení registračních poplatků. Pokud je uchazeč o studium občanem EU, platí za registraci do kurzu nižší částku. Několik studujících využilo také bezplatnou výuku. V určitých případech platil totiž kurzy zaměstnavatel (např. zdravotní sestry) nebo hostitelská rodina (aupair).

„Využila jsem program pro rozvoj zaměstnanců nemocnice a zaplatili mi 50% z ceny mého kurzu. Navíc jsem směla v den výuky odejít o hodinu dříve. Jsem moc ráda, že mi zaměstnavatel takto vyhověl, každý to nedělá.“ (zdravotní sestra, 28 let)

Sociální vztahy

Přestože velká část imigrantů trávila svůj volný čas podobným způsobem jako Britové – v restauracích, knihovnách nebo kulturních zařízeních, téměř polovina (52 respondentů) se stále sdružovala převážně s imigranty – českými nebo z ostatních států, málokdy však s Brity. Několik respondentů uvedlo, že je Britové nechtějí pustit do svých „kruhů“, tomu však výrazně oponoval zbytek, pro který byli Britové velmi přátelští a družní, ale oni sami dávali přednost spíše imigrantské komunitě, kde se všichni cítili „na jedné lodi“. Díky tomu se imigrační síť v Londýně během let významně rozrostly. Typická jsou především setkání během sportovních událostí jako jsou mistrovství v hokeji nebo ve fotbale (Obr. 6.7), která českou komunitu výrazně stmelila.

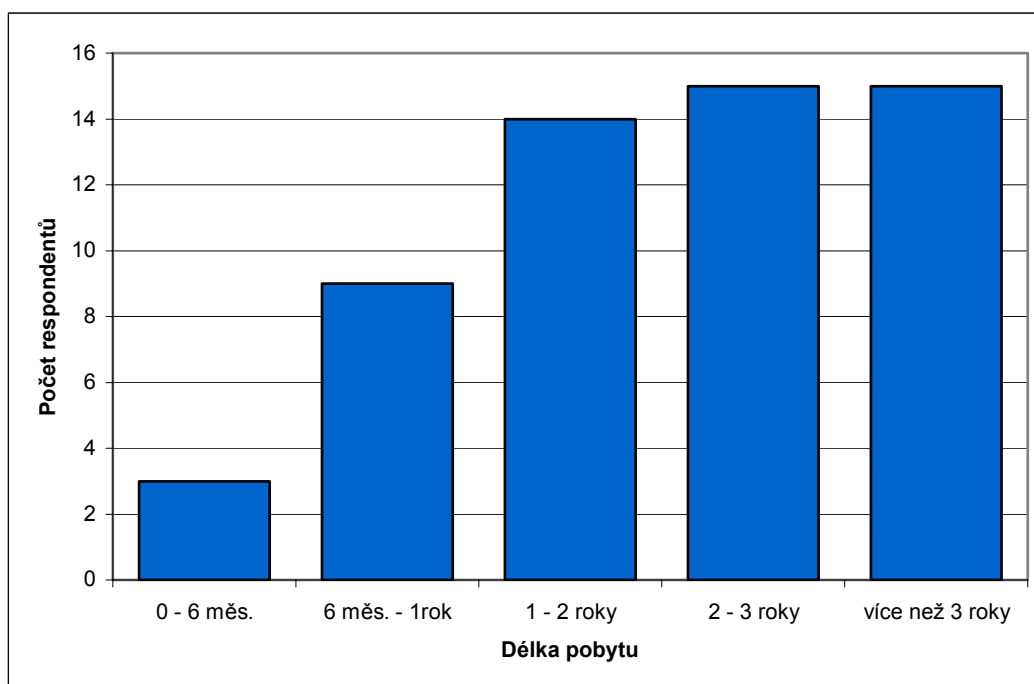
Obr. 6.7: Čeští hokejoví fanoušci v Londýně

Foto: Jitka Naarová

Vzhledem k tomu, že vybraný vzorek imigrantů vytvářel po rozdělení dle délky pobytu vyvážené skupiny, bylo snadné pozorovat vliv tohoto faktoru na sociální vztahy imigrantů. Graf 6.8 ukazuje, že s prodlužující se délkou pobytu narůstá počet imigrantů, kteří trávili svůj volný čas převážně s Brity.

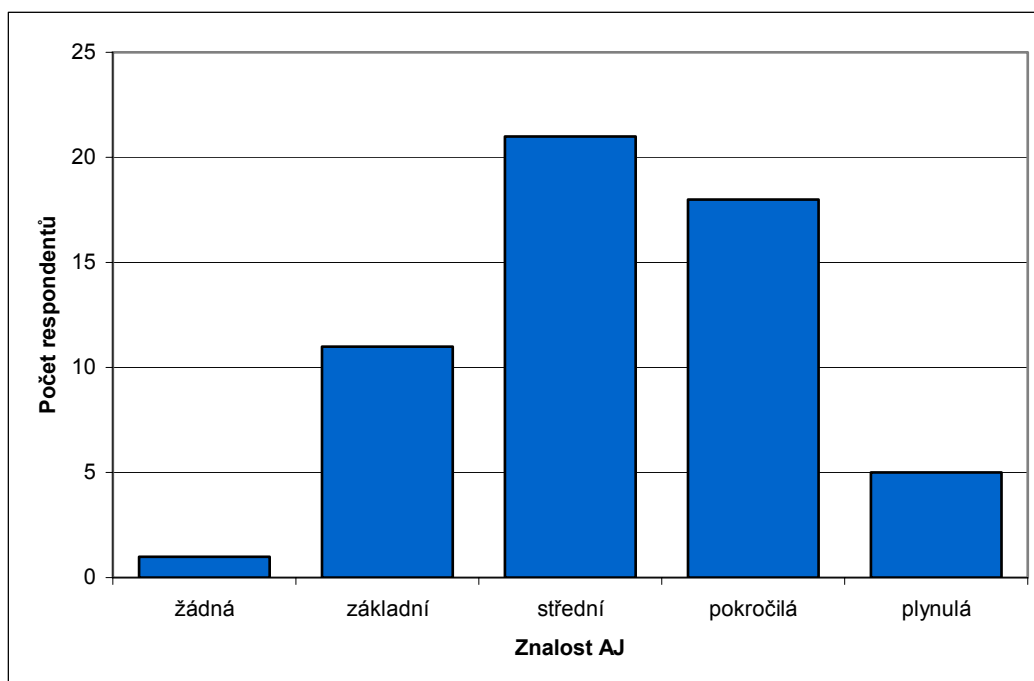
Graf 6.8: Volný čas trávený s Brity dle délky pobytu

Prvních šest měsíců svého pobytu to byli pouze tři respondenti (jedna sedmina ze všech s pobytem 0 - 6 měs.), ale proporce se ztrojnásobila ve skupině s pobytem v rozmezí šesti měsíců až jednoho roku. Čtrnáct imigrantů z další skupiny (pobyt 1 – 2 roky) řeklo, že trávilo většinu času s občany britské národnosti, a počet vzrostl ještě o jednoho v další skupině (pobyt 2 – 3 roky). Po té, co byli imigranti ve Velké Británii 3 roky, počet nestoupal ani neklesal.

Nárůstající délka pobytu v Británii však nebyla jediným faktorem, který prohluboval vztahy mezi Čechy a Brity. Data ukazují, že se zlepšující se jazykovou dovedností frekvence kontaktu také narůstala. Svůj volný čas s Brity trávilo například 11 respondentů se základní znalostí angličtiny. Dále to už ale bylo 21 respondentů se střední znalostí. Mezi pokročilými už jen 18 imigrantů, musíme ale brát v úvahu, že tato skupina byla početně menší (21 respondentů), procentuální zastoupení (86%) však opět vykazovalo nárůst. Z pěti respondentů s plynulou angličtinou trávili většinu svého volného času s Brity všichni.

Graf 6.9: Volný čas trávený s Brity dle znalosti anglického jazyka

Z 56 respondentů, kteří se ve volném času více integrovali, byla více než polovina ze sektoru pohostinství. Naopak pouze 6 aupair z 26 odpovědělo, že se stýkají s Brity i mimo zaměstnání.

„Jsem ráda, že žiji a pracuji v britské rodině a mám možnost tímto způsobem poznat britskou kulturu. Ve volném čase si ale radši odpočinu ve společnosti dalších aupair, kde máme více společného a můžeme porovnat své zkušenosti.“ (aupair, 21 let)

91% zaměstnanců z nerozlišené skupiny (11 respondentů) zastupovalo respondenty s přáteli v britské komunitě. O jednoho méně (10 respondentů) bylo mezi zaměstnanci ve stavebnictví, procentuální podíl v této skupině byl však nižší – 71%.

Z pěti zaměstnanců na farmách neodpověděl kladně nikdo. Zde se projevil dopad izolovanosti a omezených možností oproti životu ve městě. Společná práce a bydlení s imigranty z jiných zemí tak mělo největší vliv na sociální vztahy. Výjimkou byly již zmíněné fotbalové zápasy v letní sezóně nebo návštěva restauračních zařízení, kde docházelo k sociálnímu kontaktu se starousedlíky. Někdy i sám zaměstnavatel společně se svou rodinou připravil večírek pro své zaměstnance. To všechno však byly výjimečné akce a tudíž zde nelze hovořit o každodennosti. Imigranti trávící většinu času s krajany se nijak neintegrují, což není vítáno.

Přestože v dalších sektorech někteří respondenti s Brity pracovali, nemuselo to nutně vést k většímu sblížení i mimo práci. Tuto skupinu tvořili imigranti okupující zaměstnání, které bylo významně pod úroveň jejich vzdělání, a tudíž měli málo společného se svými spolupracovníky. Člověk s vysokoškolským diplomem z filozofie si bude jen těžko rozumět se zedníkem, i když to není vyloučené.

Přátelství s imigranty z jiných zemí byla často návázána díky společnému bydlení, protože většina imigrantů hledá přibližně stejnou cenovou kategorii bytů. Tzv. *shared houses* (sdílené domy) jsou optimálním řešením pro živobytí v jinak předraženém Londýně a právě v nich žije a tráví svůj volný čas velké množství imigrantů z různých zemí.

Kromě společného bydlení měli respondenti příležitost k navázání multikulturních přátelství i během navštěvování jazykových kurzů, kde se opět setkávali s dalšími imigranty. Mnoho z nich vyjádřilo potěšení nad možností poznávání nových kultur.

„Ve škole jsem se seznámila nejen s dalšími Čechy nebo Slováky ale i Italy, Francouzi, Němci, Indonésany nebo Korejci. Ted' se hodně scházíme i mimo školu. Londýn má v tomhle ohromnou výhodu, poznáte zde spoustu jiných národností.“ (aupair, 20 let)

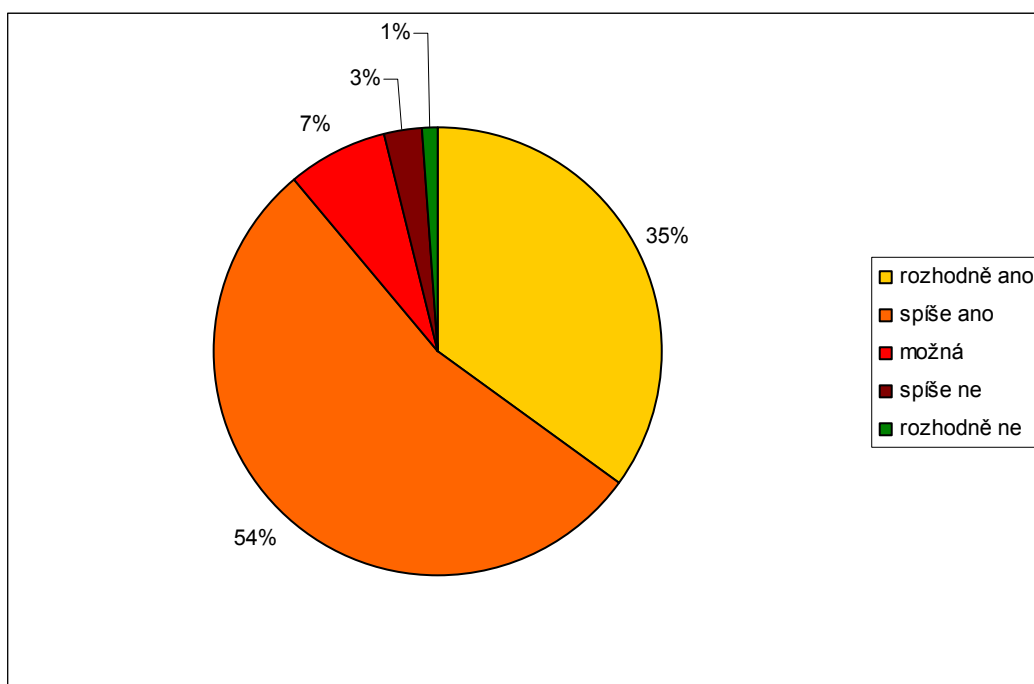
Názory na britskou mentalitu

Většina (87%) shledávala Brity jako přátelský národ, polovina z nich navíc tuto skutečnost cítila velmi silně (odpověď - rozhodně ano). 70% odpovědělo - spíše ano - na otázku, jestli Britové vždy nabídnou pomoc, pokud je třeba. Dalších 41% označilo odpověď – rozhodně ano. Byli to většinou aupair, jejichž životy byli pevně spjaty s hostitelskými rodinami, od kterých se pomoc očekávala. Samotné soužití bylo vlastně na společné pomoci postaveno. Našli se ale i další s touto pozitivní zkušeností.

„I když si nerad stěžuji, občas se nevědomky zmíním o nějakém problému. Můj nadřízený vždy reaguje kladně, snaží se přijít s nějakým vhodným řešením a pomoci mi. Stejně se chová i většina dalších Britů, s kterými se stýkám. Britové jsou opravdu velmi ochotní.“ (kuchař, 27 let)

Dále průzkum nahlížel na zkušenosti z konverzace s Brity. Respondenti ocenili ochotu Britů naslouchat a respektovat jiné názory. Graf 6.10 ukazuje, že 54% s touto skutečností rozhodně souhlasí. Kladně se vyjádřilo i dalších 35%. Pouze 4% s tímto tvrzením nesouhlasila. Důvodem nemusí nutně být pouze multikulturní prostředí Londýna, který na malém místě shromažďuje velké množství lidí s odlišnými etnickými, náboženskými a jazykovými znaky, a tudíž i názory, ale i zmíněná zdvořilost uplatňovaná v mezilidských vztazích.

Graf 6.10: Respondenti dle: „Britové respektují můj názor, i když je odlišný.“

Předsudky a diskriminace

Pozitivní hodnocení britské mentality se však neshodovalo plně se zkušenostmi týkajícími se rovnocenného zacházení s imigranty. 52% odpovědělo, že s nimi Britové sice jednají slušně, ale často, možná neúmyslně, dávají najevo svou nadřazenost. Toto platilo převážně pro styky na pracovišti. Pouze malé množství (5%) ale zažilo skutečnou diskriminaci vzhledem k odlišné národnosti.

Když imigranti přijdou do nové komunity, cítí, že jejich identita je destabilizována a bojují o dosažení určité rovnováhy. Výsledkem jsou často smíšené pocity sounáležitosti s novým místem a jeho komunitou a pocity izolovanosti. Jak již bylo řečeno, velkou roli hraje místo, kde se člověk narodil a kde vyrůstal (viz. 2.4.2) Ze vzorku odpovědělo 53% ano – mám pocit, že sem patřím. Velká část ale přidala, že má stejný pocit sounáležitosti i s ČR. Jejich odpověď tedy spíše vyjadřovala, že se ve Velké Británii cítí stejně dobře jako doma. Nemuselo to ale nutně vyjadřovat identifikaci s britskou společností a jejími hodnotami.

Odpovědi byly kladně ovlivněny délkou pobytu, jazykovou dovedností nebo kvalitou bydlení. Překvapivě i někteří imigranti s většími sklony k mobilitě a pomýšlející na návrat vyjádřili svou sounáležitost s britskou komunitou.

Závěr

Tato práce potvrzuje význam pracovní migrace z České republiky a dalších zemí střední a východní Evropy do Velké Británie a to především po vstupu do Evropské unie. Britské úřady zaznamenaly, že z těchto zemí se v Británii zaregistroval od roku 2004 do roku 2008 již téměř 1 milion pracovníků. Průzkumy odhalují, že reálný počet je dokonce nejméně o třetinu vyšší.

Z hlediska národnosti tvoří největší imigrační komunitu Poláci, což vzhledem k velikosti polské populace není překvapivé. Česká komunita je po slovenské a litevské svou velikostí na čtvrtém místě.

Velká část pracovníků byli mladí lidé ve věku 18 - 34 let. Tato věková skupina prochází obdobím, kdy se buď teprve chystá na svou kariéru nebo ji buduje. Genderové rozložení bylo téměř vyrovnané s malou převahou žen.

Pracovníci ze zemí A8 se vyznačují vysokým stupněm mobility a stěhují se tam, kde je hodně pracovních nabídek. Díky tomu pomáhají zaplnit mezery na britském trhu práce. Pětí hlavními odvětvími, které byly obsazeny registrovanými pracovníky A8 v letech 2004 – 2008, byly: administrace, obchod a management, pohostinství, zemědělství, průmyslová výroba a potravinářský průmysl. Češi často pracovali v prvních zmíněných odvětvích nebo v pohostinství. Do Velké Británie ale také odchází mnoho zaměstnanců ze zdravotnictví.

Nejvíce migrantů se usídlilo v regionu Anglia ve východní části Anglie, dále potom v průmyslové oblasti Midlands a v Londýně. Zde nalezneme největší českou komunitu ne severovýchodě v obvodu Barnet.

Pracovní zkušenost migrantů měla velký dopad na jejich život mimo zaměstnání, sociální vztahy a způsob trávení volného času. Polovina migrantů, kteří zodpověděli dotazník, trávila svůj volný čas převážně s Brity. To bylo pozitivně ovlivněno jejich znalostí anglického jazyka a délkou pobytu. Majorita shledávala Brity jako přátelský národ. Polovina sice už zažila pocity podrázenosti na pracovišti, ale se skutečnou diskriminací vzhledem k odlišné národnosti se setkal jen nepatrný vzorek.

V současnosti vlivem ekonomické recese a dalších měnících se podmínek v zemích A8 od vstupu do EU počet migrantů z těchto lokalit klesá. Nikdy však nemůžeme vyloučit, že se situace změní.

Použité zdroje

Literatura

1. BLOCK, D.: *Multilingual Identities in a Global City: London Stories*. 1st Edition. UK: Palgrave MacMillan. 2008. 232 p. ISBN 0-230-55434-2.
2. BOYLE, P. and others: *Exploring Contemporary Migration*. 1st Edition. UK: Longman. 1998. 272 p. ISBN 0-582-25161-3.
3. CLIFFORD, N. and VALENTINE, G.: *Key Methods in Geography*. Great Britain: Sage Publications. 2003. ISBN 0-76189-7492-X.
4. DIAMANT, J.: *Psychologické problémy emigrace*. 1.vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o. 1995. 208 s.
5. DRBOHLAV, D.: *Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva*. In: *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. 1999. č.2. roč. 104. ss. 73-88
6. FELLMANN, J.D. and others: *Human Geography: Landscapes of Human Activities*. 9th Edition. USA: McGraw-Hill. 2007. 553 p. ISBN 13-978-0-07-111602-3.
7. JOHNSTON, R.J. and others: *The Dictionary of Human Geography*. 4th Edition. USA: Blackwell Publishers. 2001. ISBN 0-631-20560-8.
8. KNOX, P.L. and others: *Human Geography: Places and Regions in Global Context*. 4th Edition. New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall, 2007. 535 p. ISBN 0-13-149705-7.
9. O'SULLIVAN, J.: *Kterak nepřístupovat k imigraci*. In: *Bulletin OI*. 2003. č.143. 14 s.
10. RUBENSTEIN, J.M.: *An Introduction to Human Geography: The Cultural Landscape*. 8th Edition. New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall. 2005. 539 p. ISBN 0-13-142939-6.
11. SARTORI, G.: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 1.vydání. Dokořán. 2005. 134 s. ISBN 80-7363-022-2.
12. SCRUTON, R.: *Imigrace, multikulturalismus a nutnost bránit národní stát*. In: *Bulletin OI*. 2006. č.181. 14 s.

13. VALENTINE, G.: *Social Geographies – Space and Society*. 1st Edition. England: Pearson Education. 2001. ISBN 0582-35777-2.
14. WAUGH, D.: *Geography: An Integrated Approach*. 3rd Edition. UK: Nelson Thornes. 2002. 656 p. ISBN 0-17-444706-X.
15. WEST, P.: *The Poverty of Multiculturalism*. 3rd Edition. UK: Institute for the Study of the Civil Society. 2007. 80 p. ISBN 1-903-386-46-2.

Internetové zdroje

- [1] Vávra, J.: *Migrace (nejen za prací)* [online]. ©2003 [cit. 2008-03-20].
<<http://tyto.tul.cz/~jaroslav.vavra/GEOGR/MIGRACE.pdf>>.
- [2] Spencer, S. and others: *The Experiences of Central and East European Migrants in the UK*. [online]. ©2007, last revision 29th May 2007 [cit. 2009-04-20].
<<http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2045-migrants-experiences-uk.pdf>>.
- [3] Office for National Statistics: *Labour Market Statistics – March 2009* [online]. ©2009, last revision 12th May 2009 [cit. 2009-05-14].
<<http://www.statistics.gov.uk/pdftdir/lmsuk0509.pdf>>.
- [4] IPPR: *IPPR Reaction to Today's Announcement to Enforce Stricter Work Rules on Migrants* [online]. ©2009, last revision 22nd February 2009 [cit. 2009-05-1].
<<http://www.ippr.org.uk/pressreleases/?id=3415>>.
- [5] Office for National Statistics: *Employment of Foreign Workers – Focus on Eurostat Ad Hoc Module 2009* [online]. ©2009, last revision February 2009 [cit. 2009-05-1].
<<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/ForeignWorkerEmploymentEurostatAdFeb09.pdf>>.
- [6] Jobcentre Plus: *Who We Are* [online]. ©2009, [cit. 2009-05-3].
<<http://www.jobcentreplus.gov.uk/JCP/Aboutus/index.html>>.
- [7] Dubská, D.: *Práce v zahraničí z pohledu platební bilance České republiky* [online]. ©2004, publikováno 30.8.2004 [cit. 2008-04-26].
<<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/1527-04>>.
- [8] Pollard, N. and others: *Floodgates or turnstiles? - Post-EU enlargement migration flows to (and from) the UK* [online]. ©2008, last revision 30th April 2008 [cit. 2009-05-14].
<<http://www.ippr.org/publicationsandreports/publication.asp?id=603>>.
- [9] Home Office – UK Border Agency: *Accession Monitoring Report, May 2004 - December 2008* [online]. ©2009, last revision 24th February 2009 [cit. 2009-05-14]. <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/reports/accession_monitoring_report/>.

- [10] BBC: *In Graphics: IPPR Migration Report* [online]. ©2008, last revision 29th April 2008 [cit. 2009-05-14] <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7371180.stmc>.
- [11] BBC: *East European Worker Influx Slows* [online]. ©2009, last revision 24th February 2009 [cit. 2009-05-14].
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7906277.stm>.
- [12] Eures: *Velká Británie – nabídka volných pracovních míst* [online]. ©2009, [cit. 2009-05-13]. <http://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/inzeraty/velka_britanie>.
- [13] Rutter, J. and others: *Migrant Worker Availability in the East of England: An Economic Risk Assessment* [online]. ©2009, last revision 2nd April 2009 [cit. 2009-05-10].
<<http://www.ippr.org.uk/publicationsandreports/publication.asp?id=656>>.
- [14] Baurere, V. and others: *Migrants from central and eastern Europe: local geographies* [online]. ©2006, last revision 27th September 2007 [cit. 2009-05-10].
<http://www.statistics.gov.uk/articles/population_trends/PT129MigrantsEasternEurope.pdf>.
- [15] BBC: *Mapping migration from the new EU countries* [online]. ©2008, last revision 2nd February 2008 [cit. 2009-05-10].
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7370955.stm>.
- [16] Nazir-Ali, M.: *Breaking Faith with Britain* [online]. ©2008, last revision June 2008 [cit. 2009-05-10]. <<http://www.standpointmag.co.uk/node/85/full>>.
- [17] Buisnessinfo.cz: *Vstupní kritéria, Kodaňská kritéria* [online]. ©2003, last revision 30th January 2003 [cit. 2009-05-9].
<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/v/vstupni-kriteria-kodanska-kriteria/1000715/5444/?fornewsid=5444>>.
- [18] Home Office: *The Points-based System* [online]. ©2008, last revision 29th February 2008 [cit. 2009-05-5].
<<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/managingborders/managingmigration/apointsbasedsystem/>>.
- [19] Home Office: *Worker Registration Scheme* [online]. ©2004, [cit. 2009-05-5].
<<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/workingintheuk/eea/wrs/workers/>>.

- [20] Vávra, J: *Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec skrze místo* ©2009, last revision 7th April 2009 [cit. 2009-05-22].
<<http://www.jaroslavvavra.com/content/view/31/42/lang.cs/>>.

Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník pro zkoumání sociálního aspektu pracovní migrace

Příloha č.2: Pozvánka na setkání lidí s pracovními zkušenostmi z VB

Příloha č.3: Fotografie ze setkání lidí s pracovními zkušenostmi z VB

PRACOVNÍ MIGRACE ČECHŮ DO VELKÉ BRITÁNIE

SOCIÁLNÍ ASPEKT

1. Informace o respondentovi

Pohlaví:

muž	žena
-----	------

Věk: _____

Dosažené vzdělání:

základní	střední	vysokoškolské
----------	---------	---------------

Zaměstnání v ČR: _____

Znalost AJ:

žádná	základní	střední	pokročilá	plynulá
-------	----------	---------	-----------	---------

2. Informace o pobytu ve Velké Británii

Rok příjezdu: _____

Zaměstnání:

pohostinství	zemědělství	stavebnictví	aupair	jiné:
--------------	-------------	--------------	--------	-------

Pracovní doba:

méně než 20h/týd.	20h/týd.	20 – 40h/týd.	40h/týd.	více než 40h/týd.
-------------------	----------	---------------	----------	-------------------

3. Volný čas

Během svého pobytu jsem navštívil/a:

Knihovna	1x týdně	1x za 2 týdny	1x za měsíc	1x za 3mēs.	1x za 6mēs.
Kulturní zařízení*	1x týdně	1x za 2 týdny	1x za měsíc	1x za 3mēs.	1x za 6mēs.
Sportovní zařízení	1x týdně	1x za 2 týdny	1x za měsíc	1x za 3mēs.	1x za 6mēs.
Restaurace a kluby	1x týdně	1x za 2 týdny	1x za měsíc	1x za 3mēs.	1x za 6mēs.

* muzeum, galerie, divadlo, koncert

Navštěvovala jsem jazykový kurz angličtiny:

ano	ne
-----	----

4. Sociální vztahy

Ve VB žiji ve společné domácnosti s:

Čechy	Brity	jiná národnost
-------	-------	----------------

Svůj volný čas trávím s:

Čechy	Brity	jiná národnost
-------	-------	----------------

Kontakt vytvořen díky:

práci	škole	společnému bydlení	jiné:
-------	-------	--------------------	-------

5. Názory na britskou mentalitu

Brity shledávám jako přátelský národ.

rozhodně ano	spíše ano	možná	spíše ne	rozhodně ne
--------------	-----------	-------	----------	-------------

Britové vždy nabídnou pomoc.

rozhodně ano	spíše ano	možná	spíše ne	rozhodně ne
--------------	-----------	-------	----------	-------------

Britové umí naslouchat.

rozhodně ano	spíše ano	možná	spíše ne	rozhodně ne
--------------	-----------	-------	----------	-------------

Britové respektují můj názor, i když je odlišný.

rozhodně ano	spíše ano	možná	spíše ne	rozhodně ne
--------------	-----------	-------	----------	-------------

6. Předsudky a diskriminace

Britové se mnou zacházejí rovnocenně.

ano	ne
-----	----

Během svého pobytu jsem zažila diskriminaci vzhledem k mé národnosti.

ano	ne
-----	----

Mám pocit, že sem patřím.

ano	ne
-----	----

Poznámky

Děkuji, že jste si našli čas na vyplnění tohoto dotazníku

pracovní migrace

PRACOVALI JSTE VE VELKÉ BRITÁNII?

přijďte se podělit o své
zkušenosti a poslechnout si
povídání jiných

Po pádu totality se nám otevřely dveře do světa a mnoho z nás využilo nových možností nejen k cestování ale i k pracovním zkušenostem mimo naši vlast. Od roku 1990 se podmínky pro práci v zahraničí značně zjednodušily, především vstupem České republiky do Evropské unie, a nejedni se diví, čím vším si museli projít první průkopníci, kteří se vydali do ciziny na vlastní pěst bez podpory pracovních agentur.

Toto setkání je součástí diplomové práce *Pracovní migrace Čechů do Velké Británie*, na které pracuje studentka 5. ročníku FP TUL Jana Hrdá. Práce charakterizuje současné vzorce pracovní migrace, porovnává situaci občanů České republiky před a po vstupu do EU a zaměřuje se i na sociální aspekt migrace.

středa 29. 4. 2009 v 18 hodin
Malý sál (4. patro)

Nezáleží na době vašeho vycestování ani délce pobytu,
všechny zkušenosti jsou cenné.

Uvítáme, pokud nás kontaktujete předem
na tel.č.: 603 701 473 nebo na j.hrda@seznam.cz,
není to ale povinné.

pořádá Britské centrum KVK v Liberci

Obr. 1: Kateřina Trojanová z libereckého British Councilu

Foto: autorka

Obr. 2: Prezentace zážitků a zkušeností

Foto: Jan Valtera